AD INCOLVMITATEM DIV SERVANDAM DIAGOGE

AVTHORE

IOANNE STEPHANO

IATROPHYSICO VENETO

ET CENETÆ NOBILI CIVE.

Ad Excellentissimum Senatorem

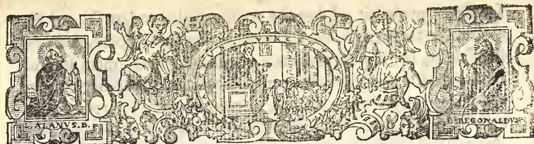
PETRVM FOSCARENVM.

VENETIIS, MDCXXXIX.

APVD HÆREDES IOANNIS DE SALIS.

Superiorum permissu.

SENATORI AMPLISSIMO, ET PATAVINI GYMNASII MODERATORI SAPIENTISSIMO PETRO FOSCARENO

Ioannes Stephanus addictiſſimus F. P.

RAECLARE', ſi quid aliud, moralium virtutum Pater Seneca ſcriptis tradidit, boni eſſe, non tantùm ſibi, ſed cæteris etiam prodeſſe; Nullum autem cumulatius beneficium collocare poſſis, quàm ſi breuem quandam, & ad præſentem viuendi normam accommodatam conſeruandæ valetudinis methodum præſcribas, ſine qua mundana conſtare nequit fœlicitas, (iamdiù enim miſera Samanæorum inſania exploſa fuit). Quamobrem ſi tutelaris aliquis Deus ſanitatem, alioquin lubricam, accipiat tuendam, ſi præcepta, & monita exponat, quibus petulantes morborum inſultus caueri poſſint, profectò de ſe egregium bonitatis

ſpecimen præbebit. Liber iſte, qualis qualis tandem ſit, quî ſanitatem ſartam, tectamque habeamus, compendio docet, quare ex fine ſaltem, & ſuppoſita materia gratiam meretur, quem ſub tui nominis ſplendore (Senator ampliſſime) in vulgus efferre libitum eſt, vt per te optimis quibuſque ſit commendatior, tu enim viſus es mihi ob virtutis tuæ præſtantiam præ cæteris ad Reipublicæ decus, & ad eximia quæque facinora natus. Ecquis eſt, qui facundia, aut rerum notitia tibi antecellit? Quis morum ſuauitate, aut grauitate? Experta eſt Veneta Reſpublica, dum apud Turcarum Regem publica tractabas commoda, quanti ſis, quantum pectoris tibi dederit Pitho. Tu dicendo inexorabilem Regis inclementiam peruiciſti, & Galliarum Regis Oratorem capite damnatum, quem barbari Proceres impetrare non potuerant, mira authoritate reſtituiſti. Tu increbreſcentes vulgi tumultus in Chriſticolas obtriuiſti, & obiectas calumnias deleſti, vt nihil ſuperfuerit, quod de vitæ ſecuritate delibaret quicquam, aut reciproca interciperet negotia. Et reuera tantam à Rege gratiam inieueras, vt nihil orando non poſſes. Fortunatam Remp. quæ in hac temporum calamitate conſilijs regitur tuis, quæ tuæ facit prudentiæ periculum. Quibus actis (Senator Sapientiſſime) non modò ad ſummos dignitatis gradus, ſed etiam vſque ad ſydera viam tibi muniſti; beneficia enim in homines, aut patriam collata nos Dijs ſimiles efficiunt, (neque enim temerè Antiqui Iouem appellarunt, quod prodeſſe Dei ſit.) Huc ſi Maiorum tuorum faſces, & merita propemodum innumera accedant, & Fratris tui Michaelis Senatoris grauiſſimi, ſi magiſtratus egregiè obiti à Liberis, qui à Paterna virtute haud degenerant, percenſeantur, nihil tibi deeſſe videbis ad gloriam. Faxit autem Deus, vt quemadmodum per te Senatui magna ſit dignitatis acceſſio, ita tibi, tuiſque liceat per hunc librum Crotonis ſalubritate frui, & Neſtoris annis.

AVCTOR BENEVOLO LECTORI.

PEM animal induſtrium mella conficere,& ſua appellare, & ſibi vendicare,notius eſt, quàm quod ad Sagram.
Quodque cibo, & potu placitum, labor acer Apum mel.
Falſa tamen ſpecie falli, & illudi vulgus, docet Philoſophus, qui mella ex florum calicibus exhauriri, colligique, & in aluearia conuehi,& in cellulas diſponi planè eo nobis argumento teſtatus eſt, quòd vigente cœli inclementia, licèt magna præſto ſit florum vbertas, nihil tamen mellis conferant, quam ſententiam melioris notæ Doctores inuulgarunt. Nos Apum inſtar fecimus, qui huc, atque illuc curioſo volatu per Aſclepiadarum hortos delati quidquid præcipuum inuenimus, in hunc librum congeſsimus, & in ordinem veluti cellas digeſsimus, quare etſi aliunde mutuo acceptum eſt, iure tamen noſtrum hoc opus appellare lubet,quum materies excultum, ceu formam de labore noſtro ſuſceperit; Quare deſinat deblaterare Cynicorum cynogloſſa, quòd actum fecerimus, nos enim vltrò fatemur,nec tamen laboris nos piget, qui induſtriam duntaxat ſpectari volumus,non inuenta.

Deus,quòd ſit cardiagnoſtes,voluntatem perinde,ac ſi perfeceris,agnoſcit quidem, non item Toparcha, aut Diæcetes, qui operam,& voluntatis expreſsionem ex actione requirit. Quamobrem nos, qui Reipublicæ non tam prodeſſe, quàm aliquando in hoc theatro ſtudioſi perſonam egiſſe,nitebamur ſignificare,hanc legitimo tempore in lucem edidimus fœturam,vti opera noſtra, qualis qualis tandem ſit,extaret; quæ ſi vitalis erit,& doctiorum aciem ferre potuerit, erit, quòd gaudeamus, quando maximè non deſunt tenebriones, qui egregia quæque peſſundant,& opprimunt,ex alienaque detractione laudem ſibi libare conantur,ſi præ imbecillitate,& virium tenuitate morticina ſit, erit, cur irriti laboris pœniteat, qui tandiu nobis exhibuerit negotium; illud tamen labentem erigit animum,non effœti ingenij quippe ſpecimen promptum, proditumque,quod vitalis conceptus interdum ſpem non adimit. Interim calumniatores tantumdem exponant, ſi poſsint, ſed vereor,vt poſſint.

NICO.

NICOLAI STEPHANI VENETI PARENTIS VITA

TEPHANAEOS olim ab Athenis oriundos esse, vocatosque à gestandis corollis Stephanophoros Herculis Sacerdotes, Veterum monumenta testantur, & Stephanæ domus meminit D. Paulus. Hæc Familia post Athenarum excidium, & amissum imperium Græcorum in Galliam, & Italiam migrauit, & in dubiam dominij, seruitijque aleam iuit, vt alienigenis vsu venire consueuit. Post longam tamen annorum seriem inditum Græcis nomen seruauit, & in Vrbe potissimùm Veneta floruit, vt etiam D. Dominici temporibus è Stephanorum familia Cardinalis emicuerit, qui rediuiuum nepotem Sancti Dominici precibus vidit. Ab hoc genere manauit Ioannes Stephanus (vt gentilitium stemma diademate insignitum præsefert) qui cum Elisabethæ Strozziæ Nobili Hetruscæ Venetijs nupsisset, tandem liberos suscepit, & inter cæteros Nicolaum præclaræ indolis Puerum, qui cum mirabiliter in literarum studijs proficeret, & ingenij præstantiam palam faceret, omnium oculos in se conuerterat, & amorem sibi conciliauerat; Cum verò Pestis anno M.D.LXXII. Venetijs grassari, atque populari cœpisset, multaque hominum capita quotidie occumberent, Parentes anxij animum huc, atque illuc vertebant, non satis consilij compotes, quò sæuientem effugerent feram: Tandem vnum Nicolaum ablegare decreuerunt: Cumque in Labactidis ora adesset Patruelis, qui è Rudiorum familia honestam duxerat vxorem, è qua nullos susceperat liberos, Patruelis fidei Nepotem committunt, vt commune effugiat periculum. Læto animo à Patruele excipitur nepotulus. Interim cum Venetijs in dies magis, ac magis pestiferæ luis impetus, ac furor succresceret, & baccharetur, parentes, ac vniuersi consanguinei miserandum in modum de medio tolluntur. Vnus è tanto naufragio superstes manet Nicolaus XIIX. annum agens, qui sibi fuga consuluerat. Res familiaris & vtensilia ex publico præscripto parùm accuratè obseruata à funeratoribus dilapidantur, dirimunturque; Quare non nisi modicissima è tam multa supellectile orfano Adolescenti relinquuntur; Patruelis tamen adiutus suffragijs, qui opibus affluebat, animum non despondit, sed negotiosæ desidem vitam commutauit. Quare cum Lungheroni nonnulli adessent Veneti Patritij, qui negotiorum caussa illic degebant, inita cum illis familiari consuetudine, Venetiarumque abdicata omni cura commorari cœpit in Vico, & Senioris Patruelis vices sustinere. Hic tandem cum diem obiret suam, bonorum omnium hæredem instituit Nicolaum Nepotem, qui priora Patruelis negotia coemendis, cædendisque nemoribus dicata non modò sustinuit egregiè, sed etiam mirandum in modum auxit. Cumque in dies opes, & aurum cumularet, quò tandem pristinam dignitatem Venetijs, ad quas semper tanquam in Cynosuram collineabat, tueri posset, graui morbo opprimitur, adeò vt de morte cogitaretur. Nulli adsunt affines, qui solentur, aut labentem sustineant familiam, quod vnum illi erat acerbissimum, quare si morbo defungatur, se coniugio conceptis verbis deuouet, vt optata Soboles aggestis succedat rebus. Votum inuulgatur, adesse virum bonum, & ditem, qui connubia quærat: Non desunt Parsenetæ, qui hinc inde Venetijs, Vtino, Belluno, Coneglano segre-

egregias mulieres offerant. Vnus tamen Illustrissimus Ioannes Iustinianus agnomento Ocularius sibi summa necessitudine coniunctus palmarium tulit, dum virum trigesimum octauum iam annum agentem felici admodum connubio Victoriæ Iacobææ *xxv. talentorum dote stipatæ copulauit. Hæc erat filia egregij illius Viri Iacobi scilicet Iacobæi Cadubrensis, cuius authoritas instar erat omnium Cadubrensium; Is erat inter cæteros humanissimus, adeò vt eius domus singulis esset peruia. Nemo magni nominis Pertrellum contendebat, qui virum rectà non adiret aut honoris, aut hospitij caussa, vsque adeò eius liberalitatis fama increbuerat. Hoc satis testari poterat Illustrissimus Eques Corrarius à legatione, qua erat perfunctus apud Regem Brytanniæ, rediens, qui huiusce viri hospitio cum quadraginta Virorum comitatu diu vsus est. Et sanè præ omnibus diues erat opum.*

Interim non sine Numinis auxilio à Nicolao optata suscipitur proles. Fama volat, adesse virum inter Læbactides, qui diuitijs, & auro abundet. Pessimi quiquè cogitant, qui virum supplantent, & opprimant. Prædonum extorrum globus noctu ædes aggreditur, singuli stipant domum, vt virum adoriantur, & aurum surripiant; fores patent, nemo est, qui intus resistat præter latrantem Caniculam Nicolaus ad Lares sedebat, sphærulamque deprecatoriam recitabat (erat enim hyems, & algosum tempus) famuli è regione domus cannabim suffringentes mirabilem strepitum edebant. Fures tamen nescio qua formidine perculsi ingredi non audent, sed re infecta blasphemi recedunt. Eo tempore Nicolaus diuino afflatus spiritu Dauidis Psalmum cecinit, quò auxilium à Domino petitur aduersùs inimicos. Mane res scitur ex ordine (plurimi enim armatam furum manum obseruarant) miraculo adscribitur. Non multo post tempore nouæ viro insidiæ tenduntur, vt interficiant, & rerum potiantur, sed nequicquam conantur, Deus enim aderat viro, hinc irritos hostium conatus non sine admiratione sæpè videbat, vt verè dicatur. Beatus Vir, qui timet Dominum. *Postquam verò nupsit, & numerosa prole domum repleuit, non ampliùs de reditu Venetias cogitauit, sed quomodo filios literis, & virtutibus informaret; quare singulos Venetias, Patauium, Bononiam, Acedum misit, vt literis, & bonis disciplinis animum excolerent, memor illius admonitionis, quam Deus Optimus Maximus Abrahamo communicauit, longè scilicet à Patria abeundum esse ijs, qui proficere discupiunt.*

Factum est autem, vt Ioannes Stephanus Primogenitus in Medica, Bartholomæus autem in legali disciplina profecerit, proin vtrique δαφνηφορᾶντες *h.e. Laureati præcellunt. Reliqui duo Antonius, & Iacobus ad Morum, & œconomiæ studium animum appulerunt, ambo præclaris moribus ornati. Hoc interim spatio Nicolaus augendæ rei familiaris studio incumbens pietatem nunquam posthabuit; Quare quotidie statis horis Presbyterale officium, tum Deiparæ Virginis recitabat, illud autem otij, quod à precibus, & negotijs supererat, sacris paginis legendis impendebat, adeòque sacrarum literarum lectione profecerat, vt totam Mosis historiam memoria prorsus teneret, nihilque erat, quod ad positiuam Theologiam spectaret, quod perbellè non calleret. Quò officium memoriter recitando perambulauerat, pauimentum, quod lateribus instratum, instructumque erat, adeò pertriuerat, vt mirabilis res esset videntibus, (Ab ineunte enim ætate angulatim per cubiculum obambulare cœperat, nec vnquam destitit, vt verum illud sit.* Adolescens iuxtà viam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea.) *Inter Cœli Proceres colebat præcipuè D. Franciscum, à quo se multa admiranda bona accepisse dictitabat. Hostium insidias nulla alia euicit arte, quàm precibus ad Deum effusis. Et hoc vel maximè memoratu dignum videtur, quòd cum fortè se se in diuersorium ab itinere contulisset, scelestissimus Hospes, qui cum cæteris sicarijs fortè in viri necem conspirauerat, vt pecuniarum compos fieret, aduenam hilari excepit animo, & honoris studium assimulans in secretiora domus penetralia conduxit, subinde clausis foribus,*

bus,

bus, atque accuratè clathratis abiuit, vt certiores faceret coniuratos de captione. Cum verò Nicolaus cæco carcere clausus dolos persensisset, orare, & efflagitare Deum, vt ab insidijs tueretur, & quàm mox patuere fores. Quare ille celerrimè se tectis surripuit, & fuga consuluit.. Aurum, vt comicus ille Poeta cecinit, infida societas. Viri bonitatem præclarè litteris testatus est Aloysius Venerius illius inclyti Sebastiani filius, qui Bello contra Turcas præfuit. Ingrauescente tandem ætate calculari cruciatu cœpit affligi, adeò vt perpetua laboraret dysuria. Hinc factum est, vt anno ætatis suæ octuagesimo vires penitus deficere persentiens dilectissimam Victoriam spectatissimæ virtutis vxorem commonefecerit, vt Parentalia pararet, sibi, namque dicebat, instare supremam diem.. Quare Ecclesiæ Sacramentis communiri voluit, & liberis accersitis, vt Tobias filiolo suo, pietatem, religionem, iustitiam, modestiam, patientiam, eleemosynas commendauit, & domesticis rebus ad vnguem compositis, singulis Crucis Sacrosanctæ signo benedixit, & arrepta Deiparæ Virginis imagine lætissimus lethi signa cognouit, & protulit se libentissimè decedere; Quare spiritum suum enixè Deo commendabat; Cumque nec Crucem, nec Virginis ichonem præ imbecillitate exosculari posset, superposito Pollici Pollice crucem effinxit, & ori admouit, vt cordis affectum testaretur erga Crucifixum Vnigenitum Dei, sicque è viuis migrauit in Cœlum. Quanto autem mærore vxorem, & filios affecerit eius obitus, vel hinc est colligere, quòd paulò etiam post dilectissima Coniux Victoria morbo correpta diem suam obijt. Vniuersus verò Populus mæstitudinis indicium atratus expressit, quasi communem Patrem amisisset, plurimas enim anno M. DC. XXIX. annonæ caritate pereuntes familias erogatis eleemosynis sustinuerat. Obijt anno M. DC. XXXV. Kal. Ian. Eius sepulchro affixum fuit huiusmodi Epitaphium.

Nicolao Stephano

Origine VENETO, Patria tandem Bellunensi

Morum integritate, pietate, Religione spectatissimo,

Humanarum, diuinarumque litterarum notitia ornatissimo,

Ob rem præclarè gestam optimè Merito

Mœstissimi Filij P. C. M. D. C. XXXV.

Decessit decies octo Nicolaus ab annis
Obrutis: Haud alium secla futura ferent.

AD INCOLVMITATEM DIV SERVANDAM DIAGOGE

AVCTORE

IOANNE STEPHANO MEDICO PHYSICO NICOLAI VENETI CIVIS FILIO.

ON immeritò damnatur, & ſupinæ ignorationis inſimulatur Euripides, qui ridiculo, inſcitoque carmine cecinit, *Arist. 2. Phyſ.*

Extremum, ob quod natus erat, fatumque petiuit:

Quaſi verò in hoc mundi theatrum natura hominem non produxerit potiùs, vt huius lucis, & vitalis auræ vſura diutiſſimè frueretur, atque adeò hoc admirabile opificium contemplatus, Opificem ſimul cognoſceret, ac veneraretur: Quod cũ apud vniuerſos in confeſſo ſit, videtur iure expoſtulaſſe, & querimoniam deploraſſe ingenioſus Vates, qui ſordidiſſimis, abiectiſſimiſque Animantibus pius fautum eſſe cum Theophraſto longa animaduerterit die:

Viuere Cornices multos dicuntur in annos,
Cur ſoli anguſta conditione ſumus?

Quamquam enim rerum nobilitas, & perfectio non ex vetuſtate, & diuturnitate, ſed ſingulari munere, & officio æſtimatur, attamen

vti esse, quàm non esse, ita fortassis ad multum, quàm ad breue tempus, melius est. Quocirca operæpretium me facturum esse arbitror, si Agyrtarum vanis pollicitationibus missis naturæ ipsius adyta, & recondita principia rimari contendam, quorum vsu decenti, & præstantia, suprema fata longè arcere possimus. Hoc verò in discrimine quædam altiùs per hypotheses repetenda sunt, vt sequentium series his veluti fundamentis stabilita euidentiùs consistat. Duo itaque sunt proxima generationis nostræ primordia, semen, & menstruus sanguis, illud in genesi opificis munus obit, iste ad quoduis sequacis, & concinnæ instar materiæ substernitur, & licèt prius igneum magis, & aereum, hic potiùs ad aqueam, & terrenam deuergat naturam, vtrumque tamen imaginatione, & reuera humidum est. Ex quibus genitum corpus non vsque adeò solidescit, & cogitur caloris efficacia, vt omnis expers affectionis nullis opportunum sit iniurijs, vt Adamas, quin maximè duabus malorum speciebus congenitæ nimirum humiditatis diaphoresi, & difflationi, nec non succorum putrefactioni obnoxium esse videtur, quarum quælibet extrariam, & domesticam, seu intestinam agnoscit causam, aerem scilicet ambientem, & innatum calorem, & intimum, quorum ille putredinem, & dissolutionem continenter machinatur, iste suppositum vsque populatur, & demolitur humidum. Hoc igitur tuendæ sanitatis Ars præstat, vt putredinem longè inhibeat, & arefactionem, alioquin pernecessariam coercito causarum impetu retrahat, & remoretur.

Huius autem custodiæ duæ præsunt Facultates, quarum altera naturalis est, & Alumna, Animalis, & pulsans altera, quibus naturæ necessitate quadam Alteratrix ministrat, & anteit. Atqui harum nulla suis perfungi possit officijs, nisi similarium partium laudabilis temperies, & compositarum legitima præcurrat structura, quæ sunt organa, & machinamenta, quibus Facultas, alioquin indefinita ad certum opus determinatur, & decernitur. Quid enim aliud est sanitas, quàm agendi potentia ob bonam partium constitutionem? At quoniam, vt inquit Auerrhois, elementa infinitis modis commiscentur, efficitur, vt singulis nequaquam peræquè commendabilis accidat constitutio, sed illis quidem firma, his verò inconstans, & lubrica; quocirca sapienter medicorum coryphæi sanitatem in tres ordines distinxerunt, (neque enim illa Philosophorum acribia huc appellanda est, qua minimè statuitur sectilis, cum sit medium, & infima species) quorum singuli, quatenus propriam decet naturam, officiorum, operumque valentia, & integritate definiuntur.

Et quamuis vnaquæque natura similium vsu custodiri gaudeat, optima tamen id perpetuò poscit, reliquæ vtrinque desciscentes modesta contrariorum vsurpatione, si lubet, emendari possunt; custodit enim Hygieine, & castigat; qui intra sanitatis limites, & latitudinem continentur, lapsus. At verò sex sunt potissimùm, quorum necessarij occursus, & offensationes nostram naturam

con-

2. de ortu. Auer. vnum quodque diligit se permanere, hoc autẽ est argumẽto, quòd resistit corrumpenti. Themistius.

Omne quod gignitur simulatque genitũ est creationẽ, minutionẽque patitur, hoc autem sine nutricatione, & altione haud fit.

Gal. 1. de elem. c. 3. Omnia nimirum corpora, quæ generantur, & intereunt duplici trasmutationi sunt obnoxia, vtpotè quorũ substantia tũ alteretur, tum diffluat.

Quid sanitas.

Arist. calidorũ frigidorũque æqualitas ad continentia & contẽta definitur. 7. Phys.

continenter incessunt,&c, nisi iuxtà priuam temperiem adhibeantur, quà humidum absorbendo, aut putrefaciendo, quà caloris tenorem infirmando, de gradu è vestigio deijciunt, de quibus in præsentiarum agere, & summa sequi fastigia rerum (neque enim propositi nostri est, singula minutis punctis colligere) decreui. Sed enim ex mysticis paginis operis sumptionem aliquis obijciat, afferens. *Numerus dierum suorum apud te est. Posuisti terminos, qui præteriri non possunt.* Vnde nemine clàm, esse videtur certos, statosque esse fines, quos excedere, sit nefas. Quare rectè Plutarchus vitam, necessarium Deorum depositum vocat. Et Auic. lib. 1. F. 3. ait. Vnumquodque præterea corpus terminum habet, in quo resistat siccitati necessariæ complexione sua, & calore innato, & quantitate suæ innatæ humiditatis, qui non pertransitur. Quam sanè nebulam in primis discussam volo, ne

Noster ab exili posthac Echeneide cursus
Forte retardatus suspitiosus hiet.

Iob.

Plutarchus in oratione consiliatoria apud Apolliniũ.

Alta igitur mente tenendum, summum illum Plasmatorem, vniuersique Opificẽ in brachijs olim, h. e. sempiternitatis, quæ continet omne tempus, degentem futura non præterire, esseque cardiagnosten, cum haud mortalium more id, qnod est, sciat ex rebus, sed ex voluntatis suæ constauti decreto animi nostri etiamnum liberos, & indefinitos actus prænorit, quo fit, vt singulorum supremam periodum, citra quàm liberæ voluntati nostræ, à qua rectè, aut perperam institutæ vitæ ratio pendet, tantillum delibet, aut detrahat, certò perspectam habeat.

D Thomas. opusc. 2. c. cxl.

Tria enim sunt, quæ prouidentię certitudinem præstare videntur, diuinæ Præscientiæ, prænotionisque securitas; voluntatis efficacitas, & ordinis, dispositionisque sapiẽtia, quarum nulla rerum ambiguitati repugnat, enim verò Dei scientia cõstans est, & certa futurorum etiamnum cõtingentium, quatenus in æterno, quod simul totum est, futura perinde, ac si actu, absoluteque sint, Deus contemplatur: Voluntas etiam, quum sit omnis, & omnigena rerum causa, non modò vult hoc confici, verùm sic etiam, mandat autem, vt quædam necessario eueniant, quædam cõtingant, quod ita rerum ordo, perfectaquemundi pulchritudo desideret: Nec minùs per diuinæ dispositionis sapientiam prouidentiæ certum ancipiti obmanente rerum euentu seruatur, enim verò si fieri potest istud per hominis sapientiam, causis, quæ ab effectis cadere possunt, auxiliantis, vt perpetuò interdum agant, & perficiant, (quod sanantis Medici argumento patet) multò magis ex diuinæ dispositionis sapientia idem vsu venire consentaneum est. Illud itaque constans, sanctumque sit, Deum ineffabilem vitæ nostræ certos fines, & ambitus statuisse, quòd vniuersa, per quæ transigemus, & versabimur, præ oculis habet, quocirca si mandatis stabimus, quæ diuina primitus sanxit, iniunxitque voluntas, neque à recto naturæ ordine aberrabimus (cum omnium, quæ in hac rerum immensitate consistunt, quibusque dexterè vtendum esse,

iussum, præscriptumque fuit, longè dominatu potiamur) vitalis, & solidæ vitæ argumentum, & causam præstabimus, cæteroqui euanidæ, & vmbratilis. Quare scitè scripsit Pergamenus, ignorãtes diætæ rationem ocyus, quàm pro natura, occumbere. Quod si quis vrgeat amplius Arist. studio iactans, ex syderum afflatu cuiusque vitam certa duratione, & circuli modulatione definiri. Hoc ferat responsum, sermonem dirigi ad species, quarum indiuidua deterioris conditionis naturam sequuntur ducem, quare, vt Arist. ipse fatetur, his quidem fatale viuendi spatium annus, his maius, illis minùs pro materiei inæquabili varietate, & ob Solis ad reliquos Planetas disparilem concentum, & conspirationem, æquum enim est, vt ex cœlesti vertigine, quæ veluti quædam vita est, quousque generantis facultas se se proferat, & producat, certò definiatur, cum huius inferioris mundi series, & dispositio ad cęlestium ordinem, & rationem effingatur, qua causa monumentis proditum fuit, mundum hunc inferiorem, si propiùs ad superas accedat lationes, meliùs rectum iri. Singuli tamen homines libera voluntate, & consilio præditi recta victus, & vitæ ratione inita, etsi non vltra periodum speciei cõuenientem, vltrà possunt, quàm ferat propria temperies (reclamante Auic.) vitam proferre. Id quod planè quidam tum per formalia, tum per materiata principia probarunt, radicatum enim humidum refici quadantenus potest, & retuso corrumpentium causarum offendiculo naturale temperamentum in melius prouehi, cuius rei certum argumentum expressit Herodicus valetudinarius: Vitam longam non modò fata promittunt, inquit Ficinus, sed nostra quoque industria præstat. Quidam ad centesimum vsque annum vitam hominum protrahi in animum induxerunt, quòd cor singulis annis drachma (viribus non mole æstimanda) ad quinquagesimum inolescat, & augeatur, paria verò sint incrementi, & decretionis momenta. Quidam mathematico epichiremate ad vigesimum supra centesimum produci, scriptis mandarunt.

6. de san. tuen.
2. de ortu tex. lvij.
8. Phys.
Arist. lib. 1. Meteωrων.
Lib. 1. F. 3. c. 2.
Mars. com. 2. de ortu.
Lib. de producenda vita.
Multos commemorat Plutar. qui corpore alioquin infirmo vitam sola diligentia longam indepti sunt.

Platoni donec trianguli singulorum vim possidentes sufficienter ad vsum vitæ cohæserint, visum est. At quando hæc nulla solida innixa basi vitium faciunt mox occasura, destructionis labore supersedendum putaui, vestigaturus priùs, quàm vlteriorem gradum faciam, quidnam sit vita, & quibus subsistat initijs. Vitæ nomen homonymum cum hominum conditionem, tum locum, quem habemus, quomodo Animalia quædam amphibia dicuntur, quod humi, & in Aquis agant, tum coniugium, adnotãte Philotæo, & mores significat. Opes etiam eo nomine audit Plutarchus. Sed his missis in potiore significatu eius vis, & natura quærenda. Philosophorum Coryphæus coniunctionem, & collectionem esse Animæ cum corpore, aut vegetatricis cum calore moram, conclusit. Scaliger actum Animæ finiuit: Fernelius inseparabilem animæ actionem: Hispanus Viues, instrumentorum Animæ conseruationem.

Tribellius in Timæo.
Haly 3. Tegni. Possibile est, vt sint etiam medicinæ quæ prohibeant à velocitate senectutis, siue à frigore, & siccitate membrorũ, & prolongetur & vita hominis, quando regimen bonũ est.

Nos verò politiorem, & elaboratiorem, si fieri potest, in medium afferamus dicentes, vitam esse viuentium constantiam ob alentis Animæ in naturali calore præsentiam: Natura enim constantes viuentes Philosopho dicuntur, & viuere viuentibus esse decernitur. Cum verò tria sint Vegetalis Animæ officia, alere, augere, & gignere, primum viuentibus maximè necessarium est, vtpotè quod attingat essentiam, quæ sanè munia sine calore absoluere non potest, sunt enim duo, quibus in nutritione vtitur Anima, primum vis Animæ ipsa quæ nutrit, dein calor insitus, innexusque corpori; hæc autem illo differũt, quòd Anima vim suam ex se ipsa cõfert, & tamquam de sinu suo promit, & calorem tamquam machinamentum quoddam extrinsecus adhibet, eumque instar gubernatoris intemperat. Quare sapienter conclusum fuit, nullum Animal citra calorem viuere, qui duplex singulis inest, inhærens, vt retrò diximus, & influens, atque errabundus quoquouersus, nam quemadmodum in megacosmo ex cœlesti ambitu, & agitatione nascitur calor ille vitalis, qui vehiculo luminis huc delatus non modò sopitum excitat, verùm etiam vniuersis mortalibus vitam delargitur, ita in Microcosmo (sic enim dicitur homo) ex continuo cordis motu suscitatur beneficus quidam calor, qui vectore spiritu singulis membris impertitus est vitæ, & durationis causa. Neque hercules immeritò, cum omnis motus proprietas alicuius sit soboles formæ; at in hoc sublunari Mundo præstantissima fotma est Anima, quæ proximè cœlestis vertiginis Agitatorem, & principium æmulatut, quare motus eius consequens, & assecla, eiusque proprietas cœlesti analogia respondeat, necessum est, tantùm autem interesse decet, quantò terrina est sublimior cœlestis forma. Neque hinc confectum putet quispiam, vt calorem, quo viuimus, demus esse cœlestem, quod innuere videtur Arist., scitum enim, vnum specie calorem plura sortiti cognomenta, prout aut viuentium formæ se se accommodat, & subijcit modestiam ex contrariorum congressu nactus, & indeptus, aut ab ignis forma dirigitur assertus in genuinam libertatem, aut denique vt ad cœlestium formarum nutum, & vim paratus agit, vnum enim, & idem diuerso modo affectum causæ diuersæ rationem subit: Accedat vni frigori non posse plura diuersa specie esse contraria. Verùm cum primigenius calor sit accidens, quærendum primum subiectum, quo Arist. diuidere, ac finire docet accidentia, quia vnumquodque eo, per quod est, definiendum. Galenus se se hoc onere liberat quando calorem definit substantiam semetipsam mouentem, quam quidem nominatim sanguineam, & seminalem appellat aduersùs Lycum, alibi spiritum. 3. Simpl. sanguineam substantiam, simulque aeream vnà cum spiritu. Excusandus tamen, quòd calidum, non calorem innatum finierit, si modò excusari possit, qui concretum accidens substantiam appellat, cuius primum subiectum vnicum est, & simplex, affectio enim vni primò conuenit, cæteris per illud, vt pro-

Quid sit vita.
1. Meteoron. tex 3. & 2. de An. & omniũ natura constãtium determinata est quantitas magnit. aut paruit. & si Vita ait Ficinus tamquam lumen in naturali calore subsistit. l.1. Produc. vita.
Philos. 2. de Anima.

8. Physic.

2. de Gen. An. c. 111.

6. Philos.

Calidum innatum quoad significatum materiale est substantia quoad signif. formale est accidens.

prietas singulis inest per suam speciem: Quare non negarim, semen, sanguinem, sanguinea viscera, spiritum, humorem primigenium caloris esse subiecta, sed ex illis vnicum est, & simplex, cui primò conuenit. Cui ergo? Qualecumque illud sit debet esse tenue, mobile, perspicuum, vt calor promptiùs naturæ, & animæ ministret; atqui solus spiritus huiusmodi est, esto igitur spiritus caloris primum subiectum, naturæ, & animæ proximum instrumentum, qui in humore pingui, & oleoso, qui vulgò radicalis dicitur, quia caloris, & vitæ sit radix, insidet, quemadmodum in spiritu calor, quibus calidum innatum definitur, est enim humor oleosus spiritu, & calore perfusus, quo qui affluentior fuerit, & ditior natura diuturniorem, qui ieiunior, pauperiorque breuiorem vixerit vitam.

Cæterùm qui fit, vt boues, & Equi licet vasto corpore, & substantiæ vbertate præstent, maturrimè intereant? An quòd humoris primigenij copia non tantùm desideratur, verùm etiam pinguitudo, ne concrescat, congelascatque (pinguia enim aeris dominatu, qui ad cætera elementa ignis est, non tam facilè allissim, mutationemque subeunt) crassities, & lentor, ne siccescat, atqui Boues, & Equi huiusmodi exortes sunt. Accedat laboris frequentia, & perseuerantia, quo senectutem accelerari scripsit Philosophus. Hac ratione Laconici canes vitalia lumina linquentes mortem oppetunt absorpto, absumptoque humore caloris, & vitæ fulcro.

De long. & breuit. vita.

Quæ cum ita sint repetendum è carceribus, (quod & Gal. sæpè inculcauit) corpus nostrum perpetuò perstringi, periclitarique fluore, vt Heraclytus ille scotinus, eundem hominem bis videri posse, inficias ierit; Ad hæc calorem naturali; atque adeo continua actione humidum illud primigenium sanguinis, & seminis sobolem populari, ac depasci, vt celerrimè ad tabem, & marcorem ineuitabilem nos deducat, ni reparetur iactura (quò Latinus Sapiens spectauit, quando scripsit: Denascitur, qui mecum nascitur, peritque, qui peperit, & vegetauit.) Reparatur autem iactura alimento in consumptæ substantiæ locum suffecto, quamobrem necessarium fuit alimentum; quia potentiæ eius, quæ substantiam tuetur, vsus esse sine fomento, & materia non potest. Non possum itaque, quin quorundam reprehensionem excurram, qui elanguescente caloris efficacia, & viuacitate effœta Altricem feriari posse contendunt: Qui enim viuas citra nutritionem, quæ reuera à vita non abiungitur? Nec est, quòd Quercetanus, multique alij nobis obtrudant, Conflani viuere, & non esse Puellam, Spiræ simillimam, ijs enim nunquam me volens, libensque adscriptorem præbebo, (neque.n. facilè Heraclidis, aut empedoclis Apnum admiserim), sed potiùs huiusmodi inter Pythagoræ fabulas referam, quem in Templum receptum cum prosequerentur Chilonæi, & in pœnam poscerent, quadraginta dies ieiunum egisse ferunt, cui, vt rescitum, per amica Lunæ silentia Discipuli alimoniam vitæ necessariam suppeditarunt. Temerè proin Fernelius idem atrophia

1. de tuen. sanit.

Calor proprio subiecto innexus, non depascitur non destruit propriũ humidum, sed proximum & alienum.

Marsi. 1. de ortu.

Arist. 2. de An. vitam autem dicimus nutritionem, & accretionem, &c. lib. 1. Diætet.

labo-

laborantium exemplo contendit. Cum clandestino nutritu membra fruantur.

Temere, qui Vrsorum, & glyrium argumento; nam licèt per hyemem extrinsecùs quæsito destituantur alimento, non tamen interno, quòd huiusmodi Animantes effœto præditæ calore congerant æstate plurimum cruditatum quas per hyberna frigora collectus calor subigens in sanguinem conuertit, vnde aluntur: Famem diu tolerari posse non diffiteor sumptis melliteis, aut pinguibus, atqui interim non nutriri corpus, & alescere, penitus diffiteor. Verùm cum triplex sit perflata, perditaque substantia, triplex profectò desiderari debet in suppetias alimèntum, quod absumptæ materiæ analogia respōdeat; Quare Sapiēter mediusfidius Cous ille Archiater os, nares, guttur, pulmonem, & respirationem alimenti principium esse sanciuit, quibus per ænigmatωdem brachylogiam triplex alimenti genus significauit: Nares enim, & respiratio, per quas aerem ad cordis æstum contemperandum, & spiritus reparandos attrahimus (transumpto nutrimenti nomine) aereum, describūt alimentū cuius in vita humana tanta est necessitas, vt vix momento sine eius beneficio persistere possit Animal: globulentarum sphæricarumque atomorū conciliatu, & concursu extare animam putauit Democritus, quapropter, & vitam respiratione definiri dicebat. Nam quum aer is, qui nos ambest, compressis, corrogatisque alijs corpusculis sphærulas interiores, quarum agitatu animal agitatur, elidat, periculumque sit, ne destitutum eo præsidio aliàs extinguatur, suppetiatum succurrunt aliæ atomi, quę se in vices facessentium insinuent, quod quidem per haustum, & reciprocationem spiritus fit. Ita incursatione, influctuationeque mutua subeuntium, & euolantium atomorum, quod spirando, respirandoque accidit, animam adhiberi, ne difluat, proinque eatenus viuere animalia quoad dum atomos phæricas accipere possint, & reddere. Mitto nunc, respirationem ad odorum perceptionem institutam esse, quibus cerebrum natura frigidum calefit, quibusque vnà cum vapore acceptis nos citissimè refoueri, ac refici, scitum est. Quare nōn temerè scribitur à Laertio; Democritum in extremis laborantem apud Hermippum tres dies solo recentis panis odoratu vixisse, animumque continuisse, dum Ceteris solemnia, quibus, vt vota solueret, ægra interfuit soror; penitus celebrarentur: qua causa mandat Ficinus, vt & nos recentem panem cretico vino madentem identidem subolfaciamus. Pulmonis nomine potum indicat cæteris applaudens veteribus, qui ad Pulmones potum deerrare arbitrati sunt, quo roridam substantiam reparari palam est, & in confesso. Denique oris nomine cibum designat quo solidioris substantiæ iactura resarcitur. Sed dicat aliquis, si tantumdem reponatur, quantum amittitur substantiæ, quid vetat, ne in perpetuum producatur vita? Qui hoc responso sibi sarisfactum putet, minimè illud effici, cum nullum alimentum planè nutriat, nisi nobis simile fiat (est enim nutritio per-

Arist. lib. de sensu.

Libello de pd. vita.

Eundem pul. uere mentha sicca respersū iubet stomacho admoueri.

Gal. 8. de Decr. Hipp. & Plat.

fecta

3 de Temper. 1. fecta assimilatio) tale autem reddatur per varias coctiones, quæ certo quodam calore celebrantur, qui cum sit phys. agens, proin finitæ virtutis, fit, vt agendo patiatur, & hebeat, (falsò enim scribitur ab Aristotele, corpus nostrum per alimentum eam dumtaxat subire passionem, quæ est de otio ad actionem) quare deterior redditus contritæ, consumptæque substantiæ æqualem, aut eandem sufficere, & subrogare quum non valeat, tandem conuenientis, nempe aerei, & pinguis humoris penuria perinde, ac in ellichnio lumen, tabidus emarcescit. Qua de re Cæsar Cremoninus Philosophorum Sapientissimus, necnon Ioannes Colle (vt de Democrito Laertius) παντοδαπής, abundè. Conciliator Dif. 113. Animal in æternum viuere nequit, ait, ratione primæ, & secundæ materiæ quia vtraque est corruptionis principium. Ratione formæ, quia vt est finita, ita finito tempore formatur; ratione efficientis, quia calor debilitatur, vnde non potest optimum reponere; ratione finis, quia omnium sublunarium mutatio requiritur. Fati causam alij reijciunt in elementarem materiam, quæ differt à Cœlesti, quòd hæc loco tantum mobilis, illa transmutabilis propter dynamin antiphaseos: Ad hoc in contrariarum naturarum in vnum concursionem, coitumque, constamus enim quatuor elementis, quæ contrarijs qualitatibus prædita sunt. In naturalem siccitatem causam deriuat Galenus paulatim absumpto humido primigenio, in triplicis substantiæ perennem dissipationem, & in prouentum excrementorum ineuitabilem: Apud Arist. duæ sunt causæ repugnantia, & excretio. Repugnantia, inquam, quia quæ constant contrarijs insito principio interire, necesse est: Excretio duplex, effluuium perenne, & prouẽtus excrementorum, quæ in corpore contrariorum vicem subeunt: Adiecit in Problematis alternam aeris vicissitudinem, & siccitatem, ob permixtas exhalationes, quibus quotidie, imò continenter afficimur. Plato refert in Animam ipsam, quæ in hoc corpore veluti carcere detenta tandem cum voluptate euolet ad suam stellam. Videtur etiam in Planetarum motum, quem dissimilem naturæ vocat, reiecisse. Verùm hæc parerga. Proximum nunc est, vt quęnam, & qualia ad tuendam incolumitatem alimenta profutura sint, paucis perstringamus, & summa rerum nonnaturalium capita persequamur, optimum in quoque genere definientes, quod cum sit medium, singulis naturis, quæ in quodam habitudinis modo consistunt, etsi non peræquè, prodesse posse compertum est.

2. de An. Libello de long. & breuit. vitæ. In Timæo.

In primis autem ab aere, vtpotè simpliciore, & magis necessario auspicium ducamus, à quo temperamenra nostra mutari, & peruerti, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior, euadit, planum est; nam reliquis causis non omnes, inquit Ægineta, simul obnoxij sumus, neque per totũ diem accursamur: Aer autem nos ambiens forinsecùs omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur, necesse igitur, vt ad mutationes eius, iuxta ipsius temperamentum coafficiantur etiam Animan-

tium

tium corpora. Huius igitur summa cum diligentia exploranda
conditiones, ne aeris prauitate perpetua morborum consecutio-
ne premamur.

DE AERE.

Caput Primum.

ERIS, quem terræ vehiculum Hipp. & Plinius
vocant, tanta est necessitas, nedum commoditas,
siue respirationis spectes vsum, siue spirituum, siue
primigenij humoris, vt non modò vitæ custos, ve-
rùm etiam Anima ipsa videatur. Enimverò si Ani-
ma dicta sit quasi ἄνεμος, sitque animalis spiritus
eius substantia, vel potiùs aer calidus, vt putabat Diogenes, quis
audeat negare, aerem esse vitæ auctorem? Plato eius multa gene- *In Timæo.*
ra fecit, alium purissimum, quem vocat æthera, alium turbulen-
tissimum, densaque caligine inquinatum, alias species sine nomi-
ne esse censuit ob triangulorum inæqualitatem. De eius tempe- *2. de ortu, &*
rie certant docti, Stoici frigidum constituunt; Arist. humidum, & *in postremis*
calidum, propriaque in regione grauantem. Vallesius rè benè *lib. de Cœlo.*
expensa temperatum, quòd fortassis peræquè capax sit cuiusuis *Lib. cõtrouers.*
intemperantiæ, qua causa in Physs. præ cæteris commendatur
Aneximenes aerem pro materiali principio statuens, ille enim
magis materiæ naturam refert. Nos ad pensum medicum reuo-
cabimus, eiusque conditiones, (quia vix vllum inuenitur simplex *Gal. 1. de sim-*
elementum) sub examen inducentes excutiemus, vt quisquilijs, & *pl. med. Facul.*
inquinamentis minùs infectus eligatur. Aer itaque purus sit, pa- *Aeris conditio-*
tens, nitidus, placidis agitatus auris, tenuis potiùs, quàm crassus, *nes.*
cætera temperatus. Calidior quo ingenij vires promouet magis,
eò imbecillius, & mollius corpus reddit, qua causa Hipp. Asianos *Lib. De Aer.*
imbelles vocat, & effœminatos, sed fœlicissimi ingenij. Frigidior *Loc. Aq.*
quas Animo detrahit, liberaliter corpori vires elargitur, proin
Scythas, & quotquot sub gelida stabulantur Vrsa, efferis moribus
esse, parùmque à temulentis differre, cæterùm robustos, & ma-
gnanimos collecto per antiperistasim in viscera calore virium, &
animi auctore, testatur Philosophus, robur enim ex crasso, calido- *Sect. 4. Probl.*
que sanguine emanat, vt sentiendi, intelligendique acrimonia à *14.*
minùs calido, magisque tenui. Hinc Galenus, Celtis, ait, Germa-
nis, & omni Thracio, & Scythico generi frigida, humidaque cutis
est, ideoque mollis, & alba, & pilis nuda, omnis verò naturalis his
calor in viscera vnà cum sanguine fugit, vbi dum agitatur, & pre-
mitur, & feruet, animosi, audaces, & præcipitis consilij fiunt. Ideò *In Problemat.*
quoque ad Thrasibulũ scribitur, Athletas robustissimos in actioni- *Arist. bibaces*
bus honestis esse ignauissimos, nec à suibus ingenio differre: Sic- *vocat fortes.*

Quòd vino incalescentes nervosiores fiant. 3. Aphor. Lib. de long. & breuit. vitæ.

cior: salubris quidem est, quare siccitates imbribus salubriores esse statuit Hipp. at si vnà caliditas inualescat, asserente Asclepiade, & Auic. mortem accelerat, exemplo sunt Aethiopes trigesimum ætatis annum non excedentes, quare falsum esse oportet Stagiritam diutiùs in calidioribus, quàm frigidioribus locis vitam produci decernentem. Humidior verò (hunc voco, cui admixti sunt aquei vapores) morbidus, mollitiei, & putredinis auctor, hinc vrbes, quarum

Mœnia lenta Palus, aut mollior vnda reuincit
Quantum lasciuire iuuat, vetitaque liquere
Illecebris Diua, tantùm inclementia Cæli
Opprimit, & miseris gaudet geminare dolores.

In quam sententiam & Arabs Archiater iuit, scripserit quamuis, pluribus temperaturis conferre, speciosum inducere colorem & cutem peruiam, & perspicuam reddere, vt est videre Venetijs. Producendæ vitæ, quæ in calido, & humido consistit, aeris humiditatem aptiorem esse, seruandæ verò sanitatis siccitatem commodiorem decernit Costæus, qui quàm benè iudicarit, viderint alij; mihi medius probatur. Impurus verò, & vliginosus pestifer esto. Nec aliter sensit Arist. qui in Problem. quæsiuit, cur pestilentialis sit annus, quando Solis, syderumque calore multus vapor sublatus aerem contaminat. Ventosus autem quieto melior est, si modò laudabili perfletur vento: Hinc fit vt Alpicolæ serò canescant, atque senescant. Nec me hercle Philosopho assentiri par est, qui ventos prorsus vniuersos persiccare oblata euaporationis, exinanitionisque occasione testatur, Aquilone enim corpora densantur, Hipp. sententia, & coloratiora fiunt, quamquam id vltrò concedimus Austris, qui corpora reclusis per humentem calorem meatibus, per quos deinde calor insitus vnà cum humore exspirat, maximo dissoluunt opere. Qua ratione ab eodem Philosopho austrina constitutione homines imbecillos, & enerues fieri, & peiùs habere traditum fuit. Ventosa qui colunt loca, sensis ipsius animaduersione, inconstantes, & cerebrosi propter alternam aetis vicissitudinem rerum varietate captantur. Hinc Europæi, & præsertim Galli noua vsque victus, & amictus forma, nouo architectandi genere delectantur; quod confirmat Mesuæus tranquillum aerem ingenij fomentum, & delinitionem, virtutis incitamentum, corporis, animique quietem esse decernens. Plato superba, & ambitiosa mente tumescere, & insolescere scripsit. Verùm si reclamet quispiam cum Porphyrio haud esse posse corpoream, & externam ingenij causam, sciat, mores hominum vt plurimum corporis temperamentum sequi, quod mirum in modum effingit, & exprimit aer nos ambiens, adhæc ab inspirato aere materiam suggeri animalium spirituum, per quos veluti media rerum similitudines animæ obijciuntur, quare vt per aerem nebulis, multaque vligine fœdum prauè rerum idola sensibus hauriuntur, ita in internis idem vsu venire censendum est, propterea

Com. in lib. 1. Auic. F. 3.

26. Sect. Probl. 42.

3. Aph. 17.

Hipp. 3. Aph. 5. & 17. 1. Sect. Probl. & 26. Lib. de Aere, loc. Aq.

Gal. Quod Animi mores, etc. Arist. 1. de An. & 2. de part. An. Actuarius intelligendi discrimina, in-

syn-

syncerum aerem cerebro intelligentiæ, & prudentiæ internunciumvocauit Hipp. in quam sententiam & Arist. concessit: Otigenes tamen in cœlestes quosdam influxus causam reijcere mauult, quos quàm benignos sortiti sint Cenetenses, eorum arguunt mores. Sed hactenus ista. Marsilius venustissimus Philosophus inter ea, quæ vitam protrahunt, aeris constantem modum, & similitudinem recenset, quare in natali solo (Patria enim, *teste Porphyrio*, ortus nostri principium est, eadem verò sunt generationis, quæ custodiæ principia) in longius ætatem transigi, quàm alibi animaduertit. Propterea docuit Philosophus ea, quæ alterna aeris vicissitudine secluduntur, recondunturque, vt non moueantur, alliωsique afficiantur, cautiùs, & diutius conseruari; ea autem est ratio, quia contentum disponitur, alterascitque ad ambientis, continentisque modum, & paritatem, quare à propria cadens natura putredinem incurrit, à simili verò nequaquam permouetur, quin obseruatur, cũ sit veluti forma, & perfectio locatæ rei. Hinc æternorum luminum, quibus nõ indelectabatur antiquitas, hinc quomodo Epimenides Cretensis Philosophus (si credere dignum est) quinquaginta septem annos in specu citra vitæ discrimen dormierit, fortassis petenda ratio. Cæterùm priùs quàm ad solidiorem cibum pergam, monitum volo Lectorem, vt in crasso aere perpetuò tenui vtatur esca, eiusque iniurias tarda ex ędibus egressione declinet, vti solis efficacia melior, & salubrior redditus impunè, & innoxiè inspiretur, quod idem in frigidiori audiendum est.

genijque sagacitatem, tum memorandi vim ex spiritu petit animali.

Lib. de morbo sacro. Sect. 14. Probl.

Comm. in 2. de ortu.

Porph.

22. sect. Probl. 4.

Laertius.

Quòd si aeris permutatio facienda sit, siquidem de salubri in grauem, ineunte hyeme, è graui verò in salubrem æstate fiat. Ea verò est ratio, quòd frigidior aer salubri sit similior. Hæc autem cum in vniuersum, & generatim dicta sint, singulis in aeris electione summa adhibenda diligẽtia, nam cum aliæ naturæ ad æstatem, aliæ ad hyemem meliùs, peiùsue se habeant, reliquum est, vt quidam in calidiori, quidam in frigidiori pro idiosyncrasia salubriùs, aut insalubriùs degant. Sentit enim, ait Portetanus, corpus temporum discrimina, Veris, Aestatis, Hyemis, Autumni, sentit hæc & animus, vnde fit, vt alij per hyemem, alij per æstatem nonnulli melius autumno, aut verè lucubrentur pro sui quique corporis temperie. Nam Anima corpori coniuncta naturam, & concreaturam eius effingit, quibus enim corporatura contigit arida, vel gelida, hi per autumnum mentem habent plus solito commotam, quibus verò sanguis redundat, hi verno plus tentantur, hoc ipsum in cæteris aspicias, prout cum temporum cardinibus Animantium naturæ vel congruunt, vel discrepant.

Celsus lib 1.

Hipp. 3. Aph.

Caput Secundum.

VAECVNQVE in corpus nostrum ingeruntur, aut nos afficiunt, aut certè patiuntur, & permutantur; illa pharmaca sunt, (quo nomine deleteria quæque audiuntur) hæc alimenta, quæ tametsi sese dedunt, & tandem in membri naturam facessunt, agūt tamen priùs, quàm peregrinas deponant qualitates, actuque nutriant, & nostri caloris actioni, per quam varias subeunt affectiones, reluctantur. Ac licèt ei, quod alitur, quemadmodum forma est formæ contraria, alimentum contrarium haud sit; quum & nutrimentum, & id quod alitur substantiæ sint, sed quia alimento annexa est eius, quod alitur, priuatio, potentia enim est ipsum alitum; Verumtamen quis ire inficias ausit, quin primùm alimento contrariæ subsint dispositiones, per quas verè nostrum afficitur corpus? Quamobrem quum inter symbola facilior sit transmigratio, ne iacturam patiatur calor, eum deligere nutritum, qui cum temperamenti, tum materiei conditione minimùm diffideat, operæpretium est: Eius autem naturæ fuerit, si corporis quasque particulas permeet, planè patiatur, fluat, & alieno sit comprehensibilis termino: Prout enim facilè corporis meatus peruadit, substantiæ tenuitate donatur, at huiusmodi Auic. testimonio maximè sanitatem tuentur: Quatenus verò patheticus est, similitudinem arguit, cum à contrarietate emanet resistentia, qua causa Auerrhois scripsit, cibum ex vna parte similem, ex alia dissimilem esse, illo pati, hoc autem agere. Denique fluiditatis causa in membri naturam abire, & alieno circumscribi fine minimo potest negotio, Hinc Hipp. lib. de Alim. Humidium alimentum magis facilè trāsmutatur, ait; nil enim aliud est nutritio, quam partis euacuatæ & dilapsæ instauratio ex alimenti conuersione, at vltrò conuertitur fluidum, quod propterea tantopere commendat Galenus, (quidquid scripserit Ficinus) calido enim viuimus, humido nutrimur, vt testatur Philosophus, qui propterea natura duce humida alimenta à nobis appeti notauit. Proin Hipp. lib. 1. de Diæta num. 4. Ignis ait omnia per omnia mouere potest, aqua omnia per omnia nutrire. Hinc Sapienter ab Auicenna scriptum esse colligitur, sanitati non modò euchymis cibis, & eupeptis consulendum esse, verùm etiam eorundem diligenti attritione, & remollitione, sic enim deuoratus, & ingestus per os cibus, indeque in suos locos .i. ventriculum, & intestina collatus facillimam subit concoctionem, indeque euaporatur, & sursum respirat per venas meseraicas, per quas iam natura sanguinis tinctus manat ad iecur, vbi vincitur, & conficitur plenissimè. Quo sanè naturæ ministerio

Alimētum est mixtum, quod secūdùm totā substantiam vincitur à corpore nostro, vt in corporis nostri substātiā transeat. Capiuacceus lib. de ven. c. 1. 2. de ortu. Nyphus com. in 2. de An.

Lib. 1. F. 3. c. 7. 3. coll. c. 211.

Lib. de prod. vita. Lib de vita, & morte. 10. Sect. Prob. 17. 2. de An. facili digestione, lib. autem de sensu odoris suauitate cibi bonitatē coniecit. Arist.

rio satis, superque claret, dulcibus Animalia potissimùm nutriri, enim verò perinde in paruo mundo res habet, atque in magno, atqui solis calor dulce tantùm,& tenue humidum futuræ pluuiæ materiam sursum indita leuitate exhalat,& sublimat amaro,terrinoque subsidente; cibi enim quatenus sunt gustabiles nutriunt, maximè verò est gustabile dulce, quod cum mediocri caliditate, & humiditate præditum sit, nostræ naturæ æquale propè esse videtur. Quare prudenter ex Auicenna notauit Ficinus corpus quidem dulcedine,spiritum verò aromatica quadam odoris suauitate nutriri. Hinc Auic. lib.de virt.cord. aromatica, inquit, magis congrua sunt nutrimento spirituum, dulcia verò corporis nutrimento. Quod ædepol & Apponensis palam professus est, quando scripsit,nos ideò maximè dulcibus ali,quia nutricatus potestate talis esse debet, quale id, quod alitur, atqui Animalium corpora,maximè nostra, dulcia sunt, quum calidum benè digesserit, & vicerit humidum, dulcis quod est causa saporis: Hinc etiam Medicum prodijt axioma,omne alimentũ esse calidum,& humidum.

Arist. lib. de sensu, & sensili.

Lib. de vita prod.

Comm. in 22. Probl. 3.

Aduertant tamen Ganeones,illud nos velle,dulciusculam Chyli portiunculam alendo corpori idoneam, habilemque esse, cum reliqui sapores ex amaro, & dulci conflentur, componanturque, vt scribitur in lib.de sensu, neque tamen à sanguine reliquos humores ablegamus,cui potestate inesse volumus. Eò autem hæc spectant,vt intelligant,actu dulcia nequaquam à nobis commendari,vtpotè quæ obstructiones pariunt, sanguinemque inficiunt, & contemerant, Hepar enim dulcedine illectum tractionis celeritate concoctionem anteuertit,& anticipat,vitium autem primæ coctionis secunda non emendat, vt est in ore Medicorum, quare reliquum est,vt damnis augeantur miseri. Verùm etsi Rhasij opinione sępenumero contingat,vt laudabiles cibi alicui non sint innoxij, vituperabiles autem conferant,& proficiant,detestabilis est nihilominus horum vsurpatio, quoniam,vt monet Galenus, pertinacis cuiusuis edulij natura, quamtumuis à quopiam faciliter conficiatur, succus tamen in corpus digestus prauam naturam mordicus est retenturus. Quò facit syncrasis,& confusio, nam seditionem in corpore mouet Hipp.auctoritate,propterea Arabum Princeps: nil est,inquit,deterius,quàm diuersa esculenta simul admittere,& subinde inter comessandum tempus protrahere,diuersa enim cibaria,vt ait Seneca, coinquinant,non alunt, quare corruptelæ necessaria consecutione illata plurima emergunt incommoda. Perperam proin Celsus varium victus,vitæque genus confulit, nullaque fugienda esse alimenta decernit,quorum cum alia sint crassæ,alia tenuis,alia mediæ materiæ, alia denique praui, aut laudabilis succi, vnaquæque autem congenerem producant sanguinem, præterea affatim,aut parcè, summoperè mihi videtur esse necessarius delectus. Robustissima edulia maximè & conspicuò homines affligunt,vt testatur Hipp., ea autem sunt inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum,

Auic.lib. c.F. D.2. C.15.

4. ad Almansorem.

Lib. 2. de Alim.Facul. c. de cucumere.

Lib. de Flat. lib. 1. F.3.

Merc.lib.1.de recto Præsid. vsu.

Lib. 1.

Lib. de vet. med.

mum,& in omnibus adeò rebus vigor ipse, & summum. Quamquam verò vniuersa alimenta, vbi sanguinis formam susceperunt, corpus calefaciunt,& substantiam calidi innati fouent, & augent, vt lactuca etiamnum,& cucurbita in sanguinem conuersa calefaciant, nonnihil tamen prioris redolent naturæ, quare alia calorem, alia frigus, alia siccitatem, alia madorem ascribunt, vt propterea iusserit Auic. melancholicos admodum humectante epulo, & modicè calefaciente esse refocillandos, humectante, & refrigerante biliosos, sanguineos frigidis,& exigui nutricatus esculentis, pituitosos verò calidis, & tenuibus; Hinc acidæ cupediæ senectutem maturare dicuntur, siccæ vires deijcere, & fœdare colorem. Sed hactenus.

Mixtum copiosum nõ vincitur, ait Capiuac. lib. de ven. cap. 1.
Lib. de veter. Med.
Lib. 1. F. 3.

Quantitas, etsi actionis expers est, epularumque moles, si impendiò excedat, coquentis caloris inęquale obiectũ euadit, vt eius vim eludat,& sæpenumero eluctetur (medium enim proportione agentis ad patiens definitur,) dimensionem autem nullam, ait Hipp., aliam reperies, neque pondus, neque mensuram, cuius intuitu exacta diætæ instituendæ scientia haberi queat, quàm corporis sensum. Quocirca rectè Auic. cibi mensura, inquit, secundùm vsum,& virtutem existit, vt scilicet neque grauamen afferat, neque hypochōdria tendat, neque inflet, præterea borborygmos, nauseam, caninã appetitionem, anorexiam, ingenij hebetudinem, peruigilium non pariat: Ea præterea cautio adhibenda, vt laborantes,& exerciri liberaliùs nutriantur, desides, & sedentarij frugaliùs, hinc Hipp. si ciborum multitudini inquit, laborem non iniunxeris, mala diæta huiusmodi est, succrescunt nempe recrementa,& sensus lacessuntur, quibus repletione nil infensius. Ad hac Pueri plus expetunt alimoniæ, quàm Iuuenes, aut ætate consistentes, hi adhuc, quàm senes, ampliùs, illi enim plurimum possident innati calidi, quod multum exigit fomitis, isti paucissimum, propterea paucis egent fomitibus. In vniuersum verò faciliùs fertur cibi copia hyeme,& vere, quam reliquis anni quadris, quod ventres maiorem nanciscantur calorem,& somni sint longiores. Verùm quid quæris? is vniuscuiusque cibi modus esto; quo nondum satietas ceperit, sic enim exuperans, imperansque natiuus calor, cibos facilè confecerit. Præstat autem cuiusque alimenti vires etiam obseruasse, vt si ex ijs fuerit, quæ valentiùs alunt, multò ante expletam appetentiam abstinamus: Sin eorum, quæ parum, ac leuiter nutriunt, liceat plura intrò assumere. Si quidem hæc diutius concoqui postulant, illa facilè aluum subeunt. Sunt, qui intra nouem diei horas binas sterni mensas, iubeant, vtrobique parcas, & frugi, vesperi tamen magis. Sunt, qui in tria cibum omnem distribuunt, meridie portionibus duabus fruuntur, reliqua sub noctem, nam sic fieri volunt, vt assiduam cerebrum sentiat humectationem,& facilior concilietur somnus,& longiùs spiritus perduret irrigatu iugi fotus, neque facilè ita ignescere contingat ob ieiunium, neque refrigerari. Celsus hyeme prandium domit,

Lib. 1. de Diæta.
Auic.

Ficinus de vita Prod.
Actuar'us lib. de sp. Animali.

ætate

æstate exiguum concedit, vt hinc pateat, quàm oscitanter Celsum legerit Platina, qui ex Celso prādium quoque cęna liberalius præscribit.

Mihi cum Hipp. sentiendum esse videtur, vt nimirum in inita persistamus consuetudine. Nam si pransi fuerint, quibus prandere non confert, hi statim graues, & corpore, menteque segnes fiunt, oscitatione, & nictatione, & siti pleni. Quod si & cœnam adiecerint, & flatus, & tormina superueniunt, aluusque in fluxum effunditur, adeoque plurimis origo validi morbi hoc fuit, si cibos, quos semel sumere consueuerant, bis ingessissent, & si nihil, his ampliùs. E contra, si hi, quibus prandium conducebat, impransi fuerint; quàmprimum elapsum id tempus fuerit, inuadit illos maxima imbecillitas, tremor, animi defectus, præterea oculi solito pallidiores, vrina crassa, & calida, amarescit os, ac suspensa videntur ijs viscera, vertigo, iracundia, tristitia. Quæ similiter cuncta his eueniunt, qui prætet morem, ac institutum suum cęnantes, postero die rursus prandium inierint, antequàm ea, quæ in cœna priore assumpserant, edomita fuerint.

Tanti est consuetudo vt naturæ vires æmulans nos aduersùs quasuis muniat iniurias, & labores. Tutiùs tamen, & elegantiùs est frugalitati assuescere, & parcitati, quoniam vt ex Rhabi Mose notauit gloriosus Auenzoar, pluribus augemur damnis ex boni cibi immodica ingurgitatione, quàm ex deterioris parciore ingestione. Ea verò est ratio, quia cum præ copia digeri, euincique non possit, superest, vt corrumpatur, at cum mutatio omnis è contrario in contrarium fiat, par est, vt, quò perfectior fuerit alimonia, eò fiat deterior, cum à sua deficit integritate, & natura. Propterea notauit Philosophus, Polypum raponem, & voracissimum Piscem cruditatum, & excrementorum copia celerrimè extingui, excrementa enim in nostro corpore contrariorum instar sunt, ac continenter incessunt. Longa die obseruatum est, voraces nationes, ocyssimè senescere, ac ægrotare, vt non sit mirum, si fiant capulares, vt ait Seneca. *Riol. Celsus.*

Quid autem, si quispiam in conuiuium adhibitus plus, quàm ferendo sit, ingesserit? huic sanè incommoditati sic iri posse obuiam, existimat Rhasius, si nimirum somnum, & motum cumulatiorem ineamus, & cibi copiā circūcidamus, cui adscripsit ex more Auic. Verùm Celsus motu circumciso, quia coctionem, (notante Hieremia Triuero) remoratur, adiectaque frigidæ aquæ potione, quæ veluti alimētum includat, monet, ne nos temerè frigori, aut æstui committamus. quod sanè consilium pluris est. Neque abs te fuerit, laudabilis cibi modicum offerre (si modò post exactum solitæ coctionis tempus cruditates percipiantur,) vt ex noui cibi aduentu reuocato ad pensum calore iterata coctione conficiatur, quod primum inuictum restitit. *Comm. in lib. 1. Celsi.* *Mercurial.*

Quæ cum ita sint, Aphrodisæo libenter applaudamus dicenti, si pietate animum armemus, corpus ciborum modestia exornemus, *In Problem.*

mus, vita autem non possidente, sed his contenta, quæ sunt victui necessaria nosmetipsos stabiliamus, tum omnes vitæ molestias, quoad fieri possit euitabimus, neque nos agenti maloidoneos præbebimus, si quis videlicet est, aut Dæmon, aut stella, aut quæpiam extrinsecùs causa.

Continentiæ nimirum is fructus est, ne excrementa in corpore redundent, ne cruditates, obstructiones, viscerumque infarctus à copia, suboriantur, vt meatus liberiores sint, vt natiuus calor liberè singula corporis membra permeans, vegetet, foueat, reficiat, indeque vitale, & salubre reddatur corpus.

Boetius lib. 2.

Fœlix nimium prior ætas
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu,
Facili, quæ sera solebat
Ieiunia soluere glande,
Nec bachica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno:
Somnos dabat herba salubres,
Potum quoque lubricus amnis
Vmbras altissima Pinus, &c.

Lucianus.

Discite quàm paruo liceat producere vitam.
Non auro, myrrhaque bibunt, sed gurgite puro
Vita redit. Satis est populis fluuiusque. Ceresque,
Mortales primi ructabant gutture glandem.

Mercurialis.

Nunc superesse videtur, vt quomodo vsurpandus sit cibus, palam fiat. Quidem Platonis sententiæ adscribentes huius habent ordinem, quòd edulia in ventriculo cęca quadam confusione misceantur, melioris tamen notæ Authores obseruari iubent: Hinc Galenus, præposterè assumunt cibos, qui non præmittunt humida siccis, lubricantia adstringentibus, addit Auic. acidis dulcia, cuius rationem attulit, quia hoc illo digeritur priùs, & supernatat, & negata, quà deorsum penetret, via, putrescit, & putrefacit quidquid attiguum est: Non est interim prætereunda cibi suauitas, quam tanti fecit Hipp., vt cibum deteriorem, cæterùm suauiorem, meliori quidem, sed insuauiori antetulerit, eam autem attulit rationem Auic. quòd stomachus, & retentrix vehementiùs applicantur. Quod si quis appetat dulcia, quibus lædatur, nam

Horatius.

Dulcia se in bilem vertunt,

acida paulò post deuoret, his si lacessatur, mel ingerat, aut vinum vetustius, verùm si à pinguibus noxam percipiat, subinde acria, salsa, pontica sumat; Sic Rhases, qui æstate actu frigidis scitamentis, vt fruamur, hyeme calidis, perpetuò tamen horis frigidioribus, aut certe frigidiore cœnaculo, præcipit. Ea verò est ratio, quam

4. ad Almans.

Ioan-

Ioannes Colle prudenter attigit, quòd nimirum feruidior aer, & æstuosus calorem nostrum è coctionis officinis ad corporis habitum euocat, frigidus intrò pellit ad pensum: Aestate præterea mollibus epulis, obsonijs elixis, oleribus, poculis dilutissimis, & plurimis vtendum est.

Comm. super Auen. 2. dilue. 25.

Laborantibus, & cholericis, dummodo prima mensa admissis subingeratur quippiam, quo detrudantur, fructus concedit Auic. quemadmodum & Philosophus hoc vno discrimine, quòd iste vltima mensa sumi iubeat, oris suauitatem commendans, Auic. sanitati magis prospicit, quorum vsus parcior sit, nam quæcumque aquoso, & seroso sanguine nostrum corpus offerciũt, putrefactioni, putridisque præparant febribus. Celsus annuum u ictum sic distribuit. Hyeme esse oportet magis, minùs, sed meracius bibere, calidis omnibus vtendum, vel calorem mouentibus. Vere paulum cibò demendum, adijciendumque potionibus, sed dilutius tamen bibendum est: Aestate & potu, & cibo corpus sæpius eget, potio dilutissima confert, vt verò sæpius cibo vtendum, ita exiguo: Per Autumnum pleniori cibo vti licet, minus, sed meracius bibere; Quæ vniuersa Hipp. & Galeni decretis sunt consentanea.

Sect. 22. Prob. 2.

Et in temporibus victus, & cibi, & potus qualitatẽ suã requirũt: Nã hyems abopetibus ociũ habet; & quæ in corpus ingeruntur matura, & simplicia postulat, magnũ enim, & hoc est. Autũnus autem laboribus deditus. Sub insolationibus potus frequentes sũt cibi inconstantes, vina, arborum fructus. Hipp. libello de humoribus. Auic.

DE POTV.

Caput Tertium.

ELEMENTA vt leuia, aut grauia, & certum occupant situm vniuersi sunt partes, at mixtum constituunt calida frigida, humida, sicca, prout verò nostrum afficiunt corpus in vsum medicum cedũt, qua ratione nostram nũc subit Aqua contemplationem, quæ sola inter reliqua elementa ea dote donatur, vt id omne, quod intrò assumitur, ingrediatur, non hercules vt nutriat, sed vt sit alimoniæ veluti vehiculum. Quamobrem sciendum, naturam perennis effluuij necessariam consecutionem præsentientem, ne ante fata Animal extingueretur, stomacho communis indigẽtiæ sensum indidisse, quo veluti stimulo diuulsus nouum ad reparandam substãtiæ iacturam appetere cogatur cibum, at verò quoniam ijsdem, ex quibus conflati sumus, nutritio absoluitur, haud fieri potest, vt vno, simplicique elemento compositæ substantiæ effluxio, & euacuatio instauretur, tunc enim Animal, vt ait Auenrhois, vnico elemento constare posset. Ea igitur de causa necessaria est Aqua, vt alimenta diuersi generis eius beneficio liquefacta, fusa, mixta, elixaque (sic enim comparant, χόλωσιν) quo quouersum deferat, & diadosim adiuuet, præterea viuaci frigiditate, & humiditate animalem sitim sedet, quæ frigidi, humidique est appetitio. Aquarum autem cum multę sint differentiæ tum penes

2. Collec. 19. Ludouicus Nonius Aquam, quæ bibitur, nutrire ratus est, quia non est simplex.

C sub-

substantiam, & qualitates, tum penes etiam ea, quæ commiscetur, definienda, in primis est optima, quæ sit veluti regula cæterarum; rectum enim est iudex sui, & obliqui. Aqua ergo aeri sit quàm simillima, hoc est nullum gustui saporem, oculis colorem, olfactui odorem præseferat, citò calefiat, & refrigeretur, leuis, tenuisque sit, vt facilè ab hypochondrijs secedat, ex aprica, & laudabili scaturigine erumpat, & effluat, talis enim aqua esse consueuit, qualis fuerit tellus, quam permeat: Arculanus Aquæ præstantiam his perstrinxit modis

Arist. 4. Meteorωn scripsit aquã non nutrire hoc argumẽto, quòd non crassescit coctione.

Quamquam Aquæ potatores eam dulcẽ esse perhibent, est tamẽ ἄποιος

Aquæ bonæ conditiones.

Sit fontana, cadens, altaque ab origine distans,
Pertenuis, detecta, leuis, suauisque palato,
Plurima, clara, fluens, vini tolerare saporem
Nescia, odore carens, subito hypochondria lapsu
Destituens, rebusque malis deserta, pusillo
Tempore descenaat, residens, coquat obuia quam mox.
Octodecimque modis primùm cognoscitur Vnda.

Ex terra pingui bonã emanare credidit Galen. lib. de bon. Aq.

Perfectissima igitur aqua sit fontana his conditionibus ornata, quas retulimus, quibus addas cursum versus Orietem, aut septemtrionem super benè pura, & lapidosa loca, non lutosa, vt ait Auic., quia hinc veluti percolata ascititiam omnem deponit qualitatem. Aquæ Cœlesti æstiuo tempore laudabili arena substrata in Cisterna collectæ primum detulit bonitatis locum Hipp. à quo desciuere minores Galenus, & Auic., quòd facilè putredinem incurrat ob substantiæ gracilitatem, cuius causa affectionibus sit opportuna. Vltrò fatentur tamen, si suam seruet integritatem, optimam esse. Fluuialis luculenter à Sole lustrata, dummodo populosam non præterfluat vrbem, (hinc enim sordescere, & deprauari solet) non infima est bonitatis, quam præ cæteris commendat Rhasius. Vltimo loco sunt aquæ puteanæ, quæ tamen identidem per haustrum haustæ pristinæ cruditatis non parum deponunt) palustres, Latices,

Vuecherus.
Vide Rorarij paradoxo. 5. super controd.
Auic. qui Auic. tuetur.
6. de morb. vulg.
4. de tuen. san. li. F. 2. D 2.
Optimam absolutè & primã existimauit Rioll. Aq. pluuiam.
4. ad Almansorem.

Quæque gelu, liquidaue niue efformantur in amnes

Vetustiores tanto ardebant bonitatis aquarum desiderio, vt mortuorum Animalium viscera rimari, consulereque haud indignè ferent, tati aquarum naturam inde conijci posse, quum Philosophi animaduersione plùs Aquarum, quàm aeris, aut ciborum prauitate offendantur. Cæterùm cum inter mendosas modicè frigida reliquis sit commendatior, stomacho robur conciliet, famem excitet, qua causa, interprete Galeno, Hipp. aquam vocauit edacem, neruis tamen officit, & Pueris naturale incrementum intercipit, præterea bronchocelem parit, quod euentu probant Sabaudi: Calida verò coctionem deprauat, cibum enatantem susque deque agit, nec sitim extinguit, cùm interim vires exsoluat, hydropem, hecticamque accersat. Calidior interdum ventrem terget, interdum soluit, frequentior tamen eneruat.

Sect 1. 13. 14. Probl.
Auenzoar. l. 3 tr. 3. c. 3.

Calidum effeminat iuxtà Hipp.

Calidissima verò colicum dolorem (si flatus soboles sit) miraculo

lo sopit, splenis inflationem deprimit, deletque, menstrua, vrinasque ciet, & reliquos sedat dolores. Atqui salsa extenuat, & calefacit, extergendique vi ventrem primò soluit, dein ob natiuam siccitatem firmat, sanguinem fœdat, & deprauat, pruritum producit, scabiemque promit. Aluminosa hæmorrhoidum, menstruorumque effluuium, sanguinisq. sputum cohibet, sed obnoxia febribus corpora implicat, & irretit. Ferrea splenem minuit, coitusque auget acrimoniam.

Verùm crassæ, & turbidæ potu lienes intumescunt; hominesque, vt inquit Leno in Curculione, liene veluti zona cincti inambulāt, præterea cachectico vitiantur habitu, mulieres difficulter concipiunt, Pueri incurrunt ramicem, quartanæ, renum calculi, obstructionesque gliscunt, ijs denique, qui calidiore sunt ventriculo, bilescit.

Quid, si laudabili vtendi non fiat copia? Coquatur, ait Auic. stilletur, (addit Diocles ouorū albumina) sic enim extenuabitur, prauasque deponet qualitates, & si quid suberit etherogenes, subsidebit. Torpidi enim est Medici existimare, aquam coctione crassescere, quam opinionem quidam melioris notæ Medicus iniuit.

Porrò bonæ quoque medioeris sit vsus, quæ neque à vehementi exercitio, neque à coitu, maximè inani ventriculo sorbeatur. Quod si quis mendosa vrgeatur siti, os inde colluat, frigidum inspiret aerem, demum, nisi somno, & quiete euanescat, ex angusti oris vasculo pitisset. Apud Romanos tanti erant hydropotę, vt soli bono loco haberentur Virginibus verò, totique fœmineo sexui, cui perpetuo opus est custode, vt quidam scripsit veterum, ad castitatem tuendam vino interdictum erat. Vtinam hac ætate similem ferat rogationem Magistratus, potentioresque vti vetet sacris litteris adscribens, nam sępenumero Popinones prudentiam expectorant omnem, atque in deploratas incurrunt calamitates, exemplo sint Olofernes, immanissimus Ezelinus, & Dionysius à Nicolao Peripatetico obsessus. Iure igitur Thebanus ille Pindarus aquam optimam appellauit, quam Thales rerum omnium originem credidit secutus Homerum, & Hesiodum, qui nil videntur aliud innuere dum Oceanum, & Thetim fingunt primos omnium parentes, quā opinionem, vt quidam subdidit, non inanis antiquiorum Poetarum auxit fictio, fabulantur enim, Deos per aquam, tamquam per Numen antiquissimum iurasse, quasi (cum iuretur per prius, & nobilius.) Dij ipsi nil aqua antiquius, nil nouissent perfectius. Accedat, Ægyptios eius Numen coluisse, & Magorum decreto expuere in mare

Grande fuisse nefas, & saua morte piandum:

Tum ὕλην apud Syros, & Chaldæos aquam significare, atque, quod est maius, aquam perhiberi materiam Cœli, hoc enim sonat Scamain.

Sed abundè Aquæ, proximum est, vt Libero quoque libemus Vinum apud Platonem οἶνος dicitur, quod efficiat, vt plerique

Mercatus lib. de recto Præsid. vsu.

Hipp. in epist.

Riolanus lib. de Physi. prin.

In Cratylo.

 bibentes

Vinũ est substantia liquida ex vuis expressa ex cuius susceptione corpus nutritur, & reliquum nutrimentũ per partes corporis portatur. Cõcilia tor. 6. Methodi.

bibentes alienati mente, habere se putent mentem, alij sic dictum volunt ab emolumento, alij quòd existimatione, & opinionum varietate mentem oppleat. Definitur succus ex vuis maturis expressus nutricatui, eiusque diadosi inseruiens, cuius si spectes temperamentum habita potestatis ratione ad humanum corpus, calidum, siccumque est (quamquã Vallesius per se humectare putat, ex euẽtu siccare lib. 9. cap. 6.) Hinc Galenus Aquæ viribus contrarium esse profitetur, vt posthac mussitare non ausint, qui secus sentiunt: Vinum, ait Manardus lib. 14. epist. 3. bifariam spectari potest, vel vt alimenti rationem, vel medicamenti naturam subire potest; illo modo humectat, & calfacit, hoc arefacit, & calefacit, propterea & Gaionum, & Fumanellum æquali laude dignatur, quamquam pro Fumanello tulit sententiam Fracastorius.

Ficinus vinũ ait, siue albũ, siue rubrũ sit, esto clarũ sua ue, stypticum, odoriferũ & quod aqua egeat. lib. de prod. vita.

Huius plures sunt differẽtiæ, nos præcipuas obiter attingemus, atque in primis omnis bonitatis dotes obtinens circumscribemus, vt instituti nostri ratio postulat. Esto igitur mediocris substantiæ, ætatis, facultatis, rubri, aut citrini coloris, grati odoris, medij inter acrem, & dulcem saporis, aut acido-dulcis. Crassiora enim vina, quantumuis multum nutriant, obstructiones pariunt, & in stomacho acescunt: Tenuia licèt calidiusculis naturis fortasse cõferãt, minimũ tamen nutriũt. Vetustiora phlegmaticis quidẽ cõferunt sed Auic. sententia pauci sunt nutrimẽti, & impẽdiò siccantis medicamenti potiùs vices gerunt. Recentiora hepar obstruũt, infarctuque distringunt, ad hepaticam deducunt dysenteriam, ventremque pertinaci flatuum copia in tumorem attollunt. Quo loco non possum, quin filij Rhois detegam hallucinationem, & falsitatem, qui vinum nouum veteri absolutè calidius esse decernit, at relatum ad humanum corpus nequaquam; quomodo & litem inter Medicos, & Arist. de oui vitello, & albumine dirimit, illi enim vitello frigidius statuunt albumen, à contrario Philosophus; enimuerò quod per se, & absolutè tale est, semper, & ad quoduis est huiusmodi. Oenodes vinum, quod & polyphorum Græcis dicitur, nimis quam arefacit, & vires Hipp. opinione effœtas reddit. Hydatodes, seu aquosum, quod alioquin biliosioribus naturis vtile est, Galeni sententia corporis exsoluit robur, & in venis facilè putrescit: Nigrum & si multum nutriat, multumque producat sanguinis, in hypochondriis tamen subsistit, liberumque impedit commeatum, vt minimè tutò vtantur ij, qui obstructionum vitiis opportuni sunt; quare perperam faciunt Medici illi, qui febricitantibus concedunt vinum nigrum. Albiora verò exiguum præbent corpori alimentum. Odora vberrimos gignunt spiritus, cerebrum roborant, ac calefaciũt, animumque vehementer recreant, odor enim animæ cibus perhibetur. Dulcia, quamuis illis, quibus obesitas, & corporis moles curæ est, conferant, & proficiant, infarctus inglomerant, iecinorique infensa lapillos in renibus ingenerant, sitim, flatusque solutu difficillimos excitant pectoris; tamen affectibus conducunt Hipp. sententia. Acriora demum

2. de Gener. Anim. c. 2. Vnũquodque prius est per se, quàm ad aliud referatur.

Lib. de vet. med.

De rat. vic. in m. a Diff. i- tiorẽ præclarè percurrit Gal. com. 1. in 3. de victu Acut. et quinque ponit different. penes subst. colorẽ, gustũ, odorẽ, & virtutem. Arist. lib. de sensu.

tuum immodicè corpus absumunt, quæ propterea Fernelius contulit Calci, quæ arborum radicibus apposita fructuum maturitatem promouet quidem, atqui celerrimam inducit tabem, id quod porrò generosius vinum radicatam humiditatem absorbendo, & siccando parere consueuit. At quale nos primùm descripsimus theriace est quàm simillimum, nam temperiem, & habitudinem corporis frigidam excalefacit, calentem frigefacit, madentem siccat, humectat arentem, naturalem præterea humorem mirificè recreat, & refouet calorem. Accinamus igitur Lyæo, qui

Hysac. & Arist. 3. sect. Probl.

Potum racemi repperit Mortalibus,
Ac protulit, mæroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnusque fit, mali diebus singulis
Obliuio, nec pharmacum malo aptius.

Euripides in Bacch.

Verùm minimè profuerit delectus, nisi accesserit congruus vsus copia, & ordine circumscriptus. Vinum igitur non Scytharum, aut Persarum ritu, sed Asclepiadis more h.e. moderatè sumptum exhilarat, curasque pellit, quòd multum sanguinis & spirituum gignat, quòd calorem augeat, exemplo sit Catonis, aut Zenonis critica seueritas vino in comitatem, & mollitiem ducta. Propterea D. Ambrosius, Deus, inquit, qui sciret, quòd vinum sobriè potatum sanitatem daret, augeret prudentiam, immodicè sumptum ad vitia causam daret, creaturam fecit, abundantiam humano arbitrio reseruauit, vt parsimonia naturæ esset magisterium sobrietatis, abundantia noxium lapsum temulentum sibi adscriberet.

Lib. 3. Exam. Non facilè potest inuadi qui sobrius est, sed qui est ebrius, nec qui est vigilans, sed qui est dormiens, quapropter Principes, vt non inuadi possint ebrietatē, & somnū multū debent euitare. Arist. 5. Polit.

Plato in Thimæo. Tale quiddam interrogo, an vini vsus voluptates, dolores, iras, amores vehementiùs concitet? Cl. Maximè quidem. Ath. Vtrum etiam sensus memoriam, opinionem intelligentiam similiter efficaciora reddat, an prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. Clin. omnino certè extinguit. Ath. Ad eum igitur animi habitum redit quem Puer primis ab annis habebat. Cl. profectò. Ath. Quare tunc sui ipsius minimè compos erit. Cl. minimè. Ath. erit itaque pessimus. Cl. valde. Ath. non solùm igitur senex, vt videtur bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Cl. optimè id Hospes est dictum.

Prudentis, stultique viri immoderatius hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Quare decipi arbitror Rhasen, atque Auic., qui nec illaudabile duxerunt, semel, atque iterum singulis mensibus inebriari, quòd vires alleuētur animales, & superuacua per vrinas, & diaphoresim amandentur excrementa: Nam vinum immodicè sumptum tantùm abest, vt calefaciat, roburque addat, vt potiùs calorem vniuersum obtundens vires deijciat omnes, quidquid enim ingeritur (si modò suas condit virtutes) vt secundùm prædominātis qualitatis vim agat, subigi priùs, concerique debet, & in actum dedu-

Annabal tāta fuit temperantia, vt nūquā vini sextariū potu excesserit.

ci à calore naturali soluta mixtione, at immodicè sumpta perinde inuicta, indomitaque resistunt, ac frigefacientia cuncta. Hinc Gal., si vinum immutatum remaneat, totum refrigerat corpus more frigidorum medicamentorum. Qua causa plurimus est Arist. in recensendis ærumnis, quæ à largo vini potu emergunt; nos primùm generationi ineptos, tremori, paralysi, apoplexiæ, catalepsi opportunos, & obnoxios fieri, memoriam labefactari, ac flaccescere, senium denique accelerari, ac

3. de temp. & 2. 3 sect. Probl. Hipp. si quis ebrius repentè obmutuerit, &c. Galenus l 5. lib. 5. de locis aff. inter crapulæ dāna enumerat epilepsias, dementias, conuulsiones.

Præcipiti Bibulos deduci ad funera gressu,

Fallitur tamen Philosophus, dum hæc mala inuehi putat ex immodica caliditate, quę nostram in medioctitate consistentem absumat. Ficinus sic potus mensum definit, vt cibus sit duplus ad potum, panis duplus, & sesquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad pisces, fructus, herbas humentiores. Ego verò de potu coniecturam faciendam esse censeo pro sumpti alimenti humiditate, ac siccitate. Ei verò, qui per intemperantiam sibi imperare nequit, præscripsit Auic. formulam, qua immodici vini incommoda imminui, euincique possunt, propterea, inquit, qui vino repleri vult, cibi copiam subtrahat, nec dulcia gustet, sed pingua iuscula, obsitamque pinguitudine carnem deuorét, quiescat, vtatur caulibus, capparibus, oliuis colymbadibus. Ad cautelam verò huius propotismaris vnciam præbibi iubet. Rec. succi caulium alborum, punicorum acidorum an. lib. semis aceti albi vnc. iii. modicum simul ebulliant, & seruentur in vsus.

Lib. de prod. Vita. Actuarius li. 2 c 9 de spiritu Anim. Lib. 1. F. 3. D. 3. Plurima Sennertus remediali. de c. aff. aduersus ebrietatem recēset. 3. sect. Probl.

Quærit Philosophus, cur caulis soluat ebrietatem? decernitque ideò fieri, quia crudas humiditates in sentinam, & vesicam deuoluit, qua causa & epotum oleum ab eodem commendatur. Occulta tamen facultate, & antipathia fieri crediderim, quum & vertici admota ebrietatem arceat, eadem vi pollent amaræ amygdalæ; quemadmodum, & Ceruini Cornu rasura cum aqua epota. Fabulosum est, quod Medici veteres de polygono coronæ instar capiti imponendo protulerunt. Dioscorides euitari vult ebrietatem epoto croco vnà cum passo. Si lubet, sumantur coriandr. pp. gran. oxyacanthæ sem. brassicæ sicc. cyd. plan. spod. an. drac. 2. ex hoc puluere dētur drac. 2. cū succo adstringente vt limonum, granatorum, aranciorum.

Modus.

Verùm, cui viscera multo mero retorrida exardescunt, consulit idem Auicennas acerba, acida, vtpote cydonia, punica mala, citri aciditatem, poscam, idque genus. Ad modum quod attinet, Hipp. sententiæ standum est, qui nobis hunc iniunxit ordinem: Labor, cibus, potus; Quare vt cibum exercitatio anteire debet, ita potum cibus: neque posthac audiendi sunt, qui scribunt.

A potibus incipe Cœnam.

Schola Salern. 22. Probl. 6. 3 Probl. 18.

Inter esitandum libare oportet, inquit Arist., qui mandat etiam ne in cibilla vino commisceatur aqua, quia stomachum debilitat, pluribusque lacessit motibus minimè perfectè inita societate. Ac quemadmodum hoc alta mente tenendum, neque à balneo, neque

que à coitu, aliaue exercitatione, neque ieiuno, vaouoque vehtre vino indulgendum esse; hinc enim, & cerebrum, & menti mirabiliter impetuntur, & offenduntur, amentia, & conuulsiones inualescunt: Ita illud prætereite nefas, deuoratis praui succi epulis, vtpote fructibus, cerasis, persicis, peponibus, exhausto madescere vino, perniciosissimum esse, praui etenim succi, teste Auic. in penetralia conuehuntur, vbi incuneati putrescunt, & truculentorũ sunt momenta malorum: Animaduertãt igitur, qui à melonibus liberaliùs vinum ebibũt. Sed instet quispiam, cur Hysaac post persica mala merum præscribit, tantum abest, vt prohibeat vinum? Cui Conciliator more suo sequester, & medius it obuiam. vinum esto modicellum. Aduertant igitur, qui tam facilè Bacchanalia, & Dionysia soluunt, quique cum omni intemperantiæ genere sordescant, liberos etiam, si Dijs placet, simili viuendi formula institui patiuntur, quibus tamen Plato tam acri interminatione interdixit. Pueri inquit, vsque ad xiix. ætatis annum vsum vini ignorent, ne ignem igni ingerant in corpus & animam, priusquam viri effecti subire possint labores, etenim furiosum iuuentutis habitum declinare necessum est. Iarcas Indus Philosophus apud Philostratum, mandat, vt id agamus, vt ne pueri vinum quidem concupiscant; si qui igitur posthac, ait, nascantur filij obseruare oportet, vbi Nactua nidum construat, & illius oua arrepta, elixaque infantulo pappanti deuoranda præbere, vinum enim oderit, & modestiùs deinceps viuet. Melampodes Præti filias furore correptas, & ceritas; propinata ex Clitorio flumine lympha sanitati restituit. Vtinam id non ad curationem, sed ad tutelam, & cautionem agãt nostrates, quibus tamen Galeni, & Celsi indulgentia dilutum propinare sit integrum.

Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit
Vina fugit, gaudetque meris abstemius vndis.

Ac quemadmodum Pueris noxium est, ita senibus duplici nomine amicissimum; tum, quod eorum frigida membra excalfacit, tum quòd serosos humores, quibus scatent, foras cum vrina educit. Hinc Plato, vinum porrò nobis est concessum aduersùs senectutis rigiditatem, vt reiuuenescere videamur, & tristitiæ nos capiat obliuio, ipsaque animi affectio, vt ferrum in igne è duritie in mollitiem ducta flexilior, & tractabilior euadat.

Cæterùm si sanitas, vt est in confesso similibus seruatur, expugnatur contrarijs, qui fit, vt Pueritiæ calidæ, & humidæ abnegetur, senectuti frigidæ, & siccæ concedatur, quin præscribatur vinum, quod energiticus calidum esse constat? Sciendum Hygiines duas esse partes, correctricem vnam, alteram seruatricem, hæc vsu similium qualemcumque seruat, illa moderata contrariorum administratione temperiei, in cuius mediocritate consistit sanitas, lapsum emendat, proin Pueris interdicitur, senibus præscribitur vinum. Accedat, Puerorum substantiam dissipabilem vini vsu in summum discrimen reuocari.

Sub

Ficinus iubet potum meri pueri in plures vices. lib. de prod. vit.

Vbi cæli status, & regio intemperata sũt sẽper contraria indicãt. Proin æstate Auic. monitu 2. primi D. V.C I minuẽdi cibus, & potus, & exercitia quies ineunda, extinguentia bilem sumenda, manendum in vmbra irrorãda habitacula aqua frigida, aspergenda folijs vitiũ. lactuca, portulacę Ventis fenestra aperiantur. Hyeme verò à contrario faciendum ad compescendam aeris immodestiam

Sub calidiore, aut frigidiore cęlo contrarijs mediocriter vti non est nefas, ne (vt Aponensis vtar verbis) simile accessũ similis furat, humana etenim natura in quodam habitudinis modo consistit. Quare meritò Hipp. Iuuenibus biliosis æstate balneum, aquæ potum, & quietem consulit: Nec ab re Cornelius Celsus præcepit, vt tenuis, & strigosus homo se se repleat, plenus extenuet, frigidus calefaciat; calidus refrigetet madens siccet, arens madefaciat. Pluris enim vtique mediocris est habitus, quem in vniuersum inculpatiores sequuntur operationes; Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, vnctio, & si post prãdium est balneum, contracta aluus, modicum frigus, hyeme somnus plenus, & non nimis longus, molle cubile animi securitas, assumpta per cibos, & potiones maximè dulcia, & pinguia, cibus frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Corpus extenuat, Aqua calida, si quis in eam descendat, magisque si salsa est, in ieiunio balneum, inurẽs Sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimiùm vel longus, vel breuis, lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ, austeræque res, semel die sumptæ epulæ, vini non per frigidi potio in consuetudinem ducta. Quæ sanè Celsi præscripta si quis ad vnguem experiri voluerit, non frustrabitur.

DE SOMNO, ET VIGILIA.

Caput Quartum.

Ad Thrasibulum.

Scaliger.

Mercatus. Lib. 2 de Intellect.

NON iniuria Galenus, necessariò occurrere nostro corpori somnum protulit, nam

Quod caret alterna requie durabile non est,
Hæc reparat vires fessaque membra leuat

Definitur naturalis occupatio exteriorum sensuum retractis intrò animæ instrumentis; siue suauior quædam sensuum detentio, calorisque ad interna reuocatio. Quidam volunt esse naturalẽ impotentiam Animalis facultatis ad obeundas functiones ob alimenti benignã anathymiasim cerebri substantiam irrigantẽ; Quibus sic resistit Fracastorius. Constat igitur (ex superioribus hæc pendent) somnum esse cessationem interioris animæ ab exercitatione membrorum in sensu, & motu, non per impotentiam, sed ob id solùm factam, quòd melius, & suauius iudicet cessare, quàm mouere, quod fit, aut euaporatione multa opplente, & grauante sedem animæ, aut fatigatis membris impendiò, & spiritibus, aut facta obliuione prioris intentionis ex intentione in aliud, quod delectat, hoc enim sæpe accidit, vt infantibus, quibus nutrices per cantilenas somnos conciliant: Cui planè assentior, cum maximè animi nostri cõsensus veluti pellicator, & allector somni huc con-

Lib de somno, & Vigilia.

cedat testimonio Argenterij, qui restragatur, & diffitetur esse communis sensus impotentiam, & totius corporis ex sensuum affectione à certa caloris retractione prouenientem dispositionem esse mauult; in quem acriter inuehitur Ioannes Riolanus. Argenterius, inquit, vult videri solus sapere, qui omnium refutatis opinionibus, tandem vigiliam refluxu caloris à corde, somnum eiusdem in præcordia concursu definit, quod quidem veteribus placuisse quibusdam scribit Gal. ad 2. aphorismorum, sed opinionem tam insulsam putat, vt non dignetur refutatione, ne hoc iactet suum, aut tamquam nobile, & nouum inuentum nobis postea obtrudat, homo, vt de Auerrhoi quidam scripserunt, magis argutus, quàm doctus, enim verò metu, & syncope calor cum spiritu in viscera se recondit, somnus tamen non obrepit. Qua in re etsi iusta est Riolani exprobratio, nequaquam tamen ire licet inficias, quin ex mutua caloris, & spiritus reciprocatione, veluti proxima causa somnus, atque vigilia dimanent, emergantque, vapidæ enim exhalationes in cerebrum collatæ remotiores sunt somni causæ. Proin Themistius, hæ, inquit, somni causæ sunt. Finis, salus, & conseruatio Animalium: Agens spiritus vitalis, hic autem vector caloris, qui in corde est: Materia vapor, qui in caput subierit, dein in locum inferiorem defluxerit: Forma, situs, & dispositio illa membrorum, & partium corporis, quæ in dormientibus extra, intusque cernitur. Cum verò contrariorum contrariæ sint causæ, & definitiones, Vigilia erit opera, & exercitatio eorundem sensuum ob spirituum, & caloris appulsum ad organa, cum sine calidirate nil sit sensitiuum, vt scribitut ab Arist. 3. de An.

Lib. de Fact. An.

Paraphr. in li. de Som. & Vigil.

Somnus notante Rhois Filio præcipuè institutus fuit, ne perenni caloris & spirituum dissipatione sensus pereant; attamen collecto per somnum calore, nullaque ad externa explicatione intercedente & naturalis facultatis munia validiùs celebrari constat, quocirca & cerebrum, vt pars est similaris, exactiùs suo fungitur officio, robur conciliatur, vacuationes, quæ ab irritata excretrice suscitantur, coercet, sudorem exprimit, lassitudinem submouet, præterea calefacit, ac humectat; hinc senibus, conuenientissimus censetur, qua causa Auic. Galenum sic loquentem facit. Comedo singulis noctibus lactucas aromatis conditas, illas quidem, quia somnum conciliant, hæc autem ad illarum effringendam frigiditatem, mihi enim seni per humectationem maximum affert somnus emolumentum.

Somne beatorum rex, & rex somne virorum
Quem fugiunt curæ, sequitur quem blanda quies, &
Solus habes grauium solamina certa malorum,
Qui mortis formam inducens animalia seruas,
Nam germana tibi cum Lethe pallida mors est.

Orpheus in somn.

Atqui modus esto, nam somnus, atque vigilia vtraque si modum excesserint, malum ait Hipp. Endemionis enim, aut Epimenidis

nidis somnus caput grauat, mētis hebetudinem, & tarditatem inducit, memoriæ iacturam, & caput copioso humorum affluxu ad sæuissimos præparat morbos, corpus denique vniuersum ad omnes functiones ignauius, & ineptius reddit: Ideo Gal. fortem somnum corpus dissoluere, & capitis grauitatem inducere testatur. Iis potissimùm, qui litterarum studijs vacant cauendus productus, prolixusque somnus, nam calefactis inferis partibus (ita enim inter dormiendum vsu venit) caput refrigeratur, nil verò ad animæ, aut naturæ functiones frigore ineptius. Propterea meritò Plato tantoperè somnum damnat longiorem. Nam siue lex, inquit, siue officium id appellandum sit, quod modò præcipimus, certè omnibus turpe illud, & illiberale videri debet, vt Ciuium aliquis per totam dormiat noctem, nec prius excitetur, & surgat, ita vt hoc toti familiæ pateat. Quin etiam vt Domina ab Ancillis, non Ancillæ ab ipsa primùm excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, Pueros, & domum denique, si possibile sit, vniuersam. Nocte igitur exurgant, & Magistratus publicum aliquid, patres verò, matresque familiæ in domibus propriis rem suam curent. Somnus enim multus nec animis, nec corporibus, neque rebus gerendis natura conducit: Nemo quidem, dum dormit alicuius pretij est, non magis quàm si non viueret, quare quicunque viuere, & sapere cupit maximè, quàm longissimo tempore vigilet sola sanitatis commoditate seruata, ad hanc verò non multo opus est somno, &c. At Scopeliani vigilia spirituum, & tenuis substantiæ maximam partem dissipat, carnes colliquat, corpus ad tabitudinem redigit, & si consueto alimento, aut affluentiori vtamur, cruditatibus opplet, sin parciùs, frugaliùsue ocyssimè in siccitatem irreparabilem corpus vrget, senium accersit, maniam, melancholiam, plurimasque concitat ægritudines, quæ à Rhase sub formæ corruptionis vocabulo indicantur. Sed modesta vigilia corpus vegetius, alacrius, & ad omnem laborem paratius efficit, mentem acuit, & internas facultates ad sua munera tractanda accommodat. Cæterùm, vt ad somnum reuertamur, monet Auic. ne nos lecto priùs commendemus, quàm cibus ad ventriculi fundum descenderit, & ne ventre cibis vacuo dormiamus. Prioris ea est ratio, quia præter quam quod vaporibus caput replet, altà nequaquam quies irrepit, sed tumultuosa sensuum hebetudo, anxia, instabilisque fatigat obdormitio: Posterioris, quod Hippoc. sententia somnus ieiunum attenuat, frigefacit, & corpus exsoluit.

Philosophus lib. de insomn. c. 3.

Vigilia finis sapere est, & intelligere, ait Forestus lib. 3. ex Platone.

4. ad Almās.

Mesues lib. de ægr. cerebri. c. de Epil. Somnus, inquit, apud ieiuniū, et vacuitatem nocet.

Actuarius li. 2. de sp. somnus ante cibū exsiccādi vim præstat, corporisque nostri madorem omnem depascitur interiùs

Diurnus verò somnus vituperatur, tum quod breuior est, quàm vt perfectæ concoctioni sufficiat, & nocturnum propediat, tum quòd caput vaporibus oppetitur, & oppletur, & vertigini obnoxij redduntur sensus.

Accedat, motum naturæ contrarium tunc fieri, nam interdiu calor, & spiritus foras explicantur suo simili occurrentes, per somnum retrocedere coguntur. Hinc Auic. cibum, ait, corrumpit colorem fœdat, & turpat, splenem prægrauat, lassitudine neruos

afficit.

afficit, appetentiam deijcit, febres, & apostemata gignit. Hipp. tamen & Celsus æstate somnum pomeridianum non vsquequaque improbant. Homerus senibus perquam opportunum iudicat.

se agente calore isque si alimētū quod satis sit appositum offenderit, conficit hoc, inque vniuersum corpus distribuit. idemque præstat crudiores aliquos, atque incoctos humores nactus; sic porrò fit, vt somni cibum præcedentes commendentur.

Vt lauit, sumpsitque cibum, dat membra sopori,
Namque hæc iusta seni.

Per somnum enim ad viscera recurrens calor coctionem promouit; ex quo illud prodijt axioma. Somnus concoquit, vigiliæ digerunt, quod certè nihil est aliud, quàm ita parate excrementa, vt facilè è corpore trudi possint, succi enim verè coquuntur, excrementa digeruntur. Pueris etiamnum permittitur diurnus somnus ob immodicum effluuium, cum enim molli substantia constent, per vigilias tenuis substantiæ multum difflatur, quæ per somnum cohibetur. Noctu vigilantibus, & ijs etiam, qui lassitudinem perpetiuntur, aut sese vberiori ingurgitarunt cibo, dolentibus, consuetis haud interdicitur, intercluditurue. Maximè verò secundùm naturam, & opportunus is fuerit, qui vna hora cœnatis reductis cruribus, & reliquo corpore super dextrum latus incumbente noctu initur, sic enim vniuersum corpus humectum reddit, huiusque penitissimas quasque particulas irrorare creditur, facultatesque nostras exuscitare, ac sensoria innouata redintegrare, naturalemque vnà spiritum, vitalemque, & animalem, ac veluti denuò corpus totum reficere.

Lib. 2. de diæta, lib. 1.

Cæterùm supinus decubitus prauus est, vt causa, & vt signum, vt causa quidem, quod excrementa per eum situm ad postremam cerebri partem naturali inclinatione decumbentia ab institutis meatibus, qui antrorsum ad purgamenta, & lustrationem patescunt, longè aberrant, retenta vias, & spirituum commeatum intercipiunt, hinc phrenitis, incubus, apoplexiæque emergunt: vt signum verò, quoniam motoria vis iam effœta, & succumbens membra suo iure regere non est potis, quare reliquum est, vt naturæ impetum sequantur.

De somni longitudine vix certi quicquam decernas, nisi ad vniuscuiusque habitudinem, & victus rationem, mentem adhibeas, sunt tamen, qui sic rem definiūt, vt senibus, & pueris sit vsui ad xi. horas somnum trahere. Aetate consistentibus ad ix. iuuenibus vij. Quòd si somnus minùs obrepat, conciliandus curarum remissione, animi apathia, & tranquillitate, lætarum rerum, vtpote fluuiorum, syluarum, hortorum phantasia, anteactæ vitæ recordatione, lectione, silentio, crurum frictione, & titillatu, harmonia, lauacris, fotu, litu, balneis, anacolematis ex refrigerantibus, & humectantibus paratis, potu lymphati vini, denique hypnoticis, & paregoricis, si dolor vigeat aliquis. Auis Cuculus Plinij testimonio Leporina pelle obuolutus, & alligatus somnos allicit. Arist. suadet, vt in dextrum latus incumbamus, quod hinc motus initium. Celsus verò lactucas maximè æstiuas, papauera; morum, (porrum

Mercatus lib. de san.

Lib. 3 c.c. 15. 6. Probl. 1.

vertit Ronsseus) præscribit, sensibusque excitandis nepetham, thymum, satureiam, hyssopum, præcipuè pulegium, rutam, cæpas, &c.

DE MOTV, ET QVIETE.

Caput Quintum.

VRE Plato solam Gymnasticen ad sanitatem tuendam admittebat, enimuerò cum vita sit animæ, & caloris nexus, nil autem peræque nostrum, suscitet calorem, ac exercitatio, quam propterea Auic. illud esse scripsit, quo calor noster renouatur, & corpus leuitatis beneficio cumulatur, reliquum est, vt summo in pretio habenda sit. Definitur autem vehemens corporis motus adusque respirationis mutationem, quare meritò, qui sola deambulatione contenti sunt, in otio viuere iudicauit Galenus. Hæc confert exercitatio beneficia, calorem nostrum excitat, & auget, poros aperit, excrementa foras propulsat, membra roborat, queis addit Galenus membrorum duritiem, & spirituum concitationem, qui proinde inculcauit cóceptis verbis, neminem ægrotaturum, si validè exerceatur, & praua respuat alimenta, Hippocr. secutus, qui duo ex maximè salubribus esse sanxit, impigrum esse ad laborem, & vesci citra saturitatem. Quod certa monstrare licet apodixi, nam si gymnade, & actione calor augetur, aucto verò calore naturæ functiones cumulatiùs edantur attractio, retentio expulsio, concoctio, quæ non est alimenti; (vt hoc obiter adiiciam) in propriam naturam viuentis, vt malè finiuit Augenius, conuersio, verùm à calore passiuarum qualitatum perfectio quędam, vtpote determinatio, manet, vt sanitati profit, atque adeò producendæ vitæ, cum maximè ea, quæ tollunt excrementa, vitam prorogent, in longumque proferant, retrimenta enim per moram in loco calido, & humido putrescentia, morborum seminaria euadunt; quæ omnia labos arcet. Ignauia inquit Celsus, corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit, cuius rei clarum reddunt indicium hastati, indefessique Læbactes, qui trigesimo duntaxat ætatis anno ephebis excedunt, id autem à pertinaci labore proficiscitur, per quem fumida dissipantur excrementa, id autem voluit Auic. cum protulit, exercitationem esse rem, quæ prohibet, ne purgamenta aggregentur, quam respuentes frequenter in hecticam labuntur, quoniam denegato vitali calore, vitæ cuiusque membri machinamento partium firmitudo, & robur exsoluitur, quò respexit Plato

2. de san. tu. — *6. Epid.* — *Lib. Epist.* — *Arist. Queritur sanitati conferat cibo subtrahere, et vehementius exerceri. Sect. 1. Probl. 46.* — *Lib. 1. F. 3. D. 2.* — *In Timao.*

exer-

exercitium roborare, quietem verò tabefacere asseuerans.

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus,
Vt capiant vitium, ni moueantur aqua.

Habenda, tamen ratio, nam si supra modum moueas, biliosi inolescent humores, sin infra pituitosi, atque adeo congeneres morbi, Vehementior præterea siccat, & senectutem maturat. Verùm si quis percontetur, vnde vitæ longioris notæ petantur, norit, primùm conijci ex diuturna parentum ætate, eusarco, & rubicundo corporis habitu, hinc enim & iecur, & cor robustum, & plurima scatere humiditate colligimus. Ex pulsuum mollitie, & mediocritate, nam hæc modestum calorem, & cor substantiali, & vitali quadam humiditate refertum arguunt. Deinde ex somni tranquillitate, nam somnus & signum, & causa longæ vitæ est. Signum quidem, quod humidam esse cerebri temperiem, & salsis acutisque recrementis vacuam designat: Causa denique siquidem somnus humectat, coctionem adiuuat, & calorem, ne dissipetur, condit, & tuetur. Postremùm ex inculpata sanitate, & solida valetudine. Arist. verò ex manuum cæsuris vitæ curriculum definit, nam quibus longiores, & plures fuerint, diutiùs produxerint ætatem, à contrario, quibus breuiores, & pauciores. Quod sanè accidit, quia hinc materiæ optimè paratę, & elaboratæ laudabilis conditio, & formatricis robur, & firmitudo arguitur. Nam cum formatrix partes extimas, & extremas articulis, & cæsuris tā aptè distinguere, & perficere valeat, non modò propriam, sed cordis etiam, & cœterorum viscerum vim prodit, & profert, manusque cum corde æmulam proportionem & analogiam, cordis enim substantia plurimis intercisa est lineis, cumque vegetioribus plures extent in corde sectiones, tardis, & hebetibus pauciores, vti suibus, hinc fit, vt analogia quadam plures in vola cæsuræ longiorem ætatem arguant, & præsagiant, paucitas autem, aut priuatio prauè temperatam materiam, aquea humiditate madentem, & incongruè elaboratam describit, quare facultatis formatricis energiam, & characterem refellens nullos, aut pauciores articulos, & sectiones admisit, volasque cordi per cæsuras assimilari recusauit, at qui huiusmodi præditi sunt materia, humoris indomiti insolentia, & vbertate maturè incurrunt senium, & putredinem, argumento sint Pisces.

Arist. de long. & breu. vita: labor siccat: & senium inducit.

1. de Hist. An. & 10. Sect. Probl. 49.

Mitto, imò renitor, ex volæ cæsuris morales virtutes, rerumque euentus certò concludi, multa tamen commentus est Aponensis, qua de re Antonius Piccolus Archidiaconus vir extra omnem ingenij aleam, quem non sine graui Cenetensium iactura fata sustulerunt, omnium clarissimè, & locupletissimè scripsit. Longæ vitæ, & durationis sex causas agnouit Marsilius, partium (sic liceat loqui, cum Gaza) similaritatem, medij continentis similitudinem, calidi cum humido elaboratam, consummatamque permixtionem, hinc enim corpus perquam homogenes conflatur, diuisionis, diuulsionisque impotentiam, & resistentiæ firmitatem, & persisten-

Comm. in 1. de ortu.

sisten-

ſiſtentiam, dein tempeciei latitudinem, ſub qua indiuiduum talis ſpeciei ſub ſiſtere poteſt, poſtremùm perfectam humoris cum calore Proportionem, & analogiam. Verùm ad rem. Exercitatio plurifariam agitur, clara lectione, paleſtra, curſu, diſco, venatione, contentiore, deambulatione, quæ recta eſſe debet, non flexuoſa, & in aprico, & parum accliui loco. Ea tamen cautio adhibenda, vt ijs quidem, qui valentioris alimenti cibum ſumpſerunt, vehementior præſcribatur exercitatio, quæ reſpirationem frequentiorem concitare poſſit, ac calorem adaugere, & tenui quodam ſudore humectam cutim perfundat, ijs verò, qui tenui victus ratione vtuntur, ſatis ſit etiam breuior deambulatio, præſertim, ſi ante cibum ineatur, ac mane quidem breuior ea, & tardior eſto vergente anni tempore ad calidum. Contentior autem, & diuturnior hyeme. Illud obſeruandum, vt tantiſper ſe quis exerceat, dum exercitatione laſſitudinem nondum contrahat, quam ſi ſuboriri perſentiſcat; deſiſtere iuſtum eſt. Nec vno ſemper, eodemque exercitationis genere vtendum, nam qui curſu fatigantur luctari debent, qui lucta fatigationem ſentiunt, his currendum eſt, nam in huiuſmodi oppoſitis exercitijs membra, quæ prius exercebantur, non aliter quàm ſi integrè quieſcerent feriantur, torpida etiam quodammodo euaſerant in priori motu oppoſita membra, vnde non minùs flaccida apparent, ac ſi reuera fuiſſent fatigata, quippe ſic & ſedentes non ſedili, ſed lenta recreantur obambulatione, quod & à Philoſopho traditum nos per inæqualia loca cedentes minùs laborare ſtatuente.

Hipp. 2. de Diata.

Gal. 2. de tue. ſan. eouſque exercitatio agenda dum laſſari, ſudare, aut dolere corpus inceperit.

In Probl.

Verùm frictiones iis, qui inceſſus ſunt impotentes, exercitationis vices ſubeunt, quarum apud Hipp. ſunt genera quatuor; Dura mollis, multa, mediocris. Dura frictio corpus indurat, mollis remollit, mediocris mediocrem habitum inter durum, & mollem efficit, multa extenuat, & gracilitatem affert, à mediocri carnis incrementum, quod efficitur ſanguine attracto à calote robuſto, & vegeta facultate.

Ar ſi quis, nobis ea reſiſtat obiectiuncula, labotem quiete non eſſe ſalubrioré, Ariſt. auctoritaré fretus, aſſerentis, illud melius fore, quod melior i ſimilius, & aptius eſt, at quietem, ac ſtatum potiùs exprimere, & æmulari, quod eſt melius, quoniam ſeparatis formis reſpondet, falsò enim Plato, vt paret 2. Cœli, intelligentias monere Cœlum cum fatigatione, & pœna notauit, illæ enim quieſcentes ſolo intelligendi actu viuunt, & alia monent. Ad hæc reſpondemus tamen, naturalia corpora, quemadmodum per motum eſſentiam conquirunt, ita ſibi aſciſcere durationem, ſed eſſentia, & duratione melioribus, nempe Deo, & Intelligétijs aſſimiles euadimus, quare confectum ſit, à nobis ampliùs eſſe motum, quo vniuerſa cõſtat natura, qua cauſa fatetur Galenus nos natura moueri, exercerique diligere. Illud memoria tenendum, mox paſtis non incundam eſſe exercitationem, ne tracta ad ambitum ſaburra morbos cutaneos committat, ſed mane depoſitis priùs alui, &

3. Top.

1. de. ſan. tue.

ve-

vesicæ excrementis. Neque statim, atque ab exercitio destiterimus, accumbendum est, nam calor dispersus, superuacuisque purgamentis adhuc digerendis vacans neutiquam ciborum confectioni præsto esse potest, sed planè intermittenda quies, quæ à prandio capessenda, donec absoluatur digestio, tum ad præparandam, vt ait ex Ruffo Auic., cœnæ bonitatem exercitationis libera fiat facultas.

Idem mãdat Damascenus in proprijs Aph.

DE EXCRETIS, ET RETENTIS.

Caput Sextum.

VM alimentum non exigua dissimilitudine à nostro corpore diffideat, distinguaturque, vis creata fuit alteratrix, per quam nutrimenta in viuentium similitudinem commutentur, priùs quàm verò hac imbuta similitudine verè nutriant, multas coguntur subire alterationes, per quas priori amissa forma nouam induunt, perfectèque nobis assimilantur (nutritio enim quædam aggeneratio est, quæ præcurrentem excipit alliωsim, & parasceuem) hoc autem in opere contraria secerni necessum est, quæque assimilari recusant, reliqua vnà cogi, & crassescere (cum coctio definita, & terminata sit humiditas) quare nisi secundùm naturæ leges excernantur superest, vt morborum seminaria euadant, quid enim speres vtilitatis ab hoste domestico, & intestino? Sapienter itaque Hipp. medicinam adiectione deficientis, & subtractione, summotioneque exuberantis definiuit; etenim si quæ exturbari debent detineantur, detinendaque amandentur, illinc morbi à repletione, hinc ab inanitione ingruent. Summa igitur gerenda cura, vt excrementorum redundantia expulsione imminuatur, cunctaque naturæ conatibus mandanda, si potis sit, alioquin præstanda manus. Cum verò in Animali triplicem subeant cibaria coctionem, necesse est, triplex etiam excrementi genus enasci, & inolescere. Primæ, quæ χύλωσις dicitur stercus, & vrina (singularum n. duplex est, crassũ, & tenue) secũdæ, quæ αἱμάτωσις fel, & limus, tertiæ, quæ ὁμοίωσις sudor, & sordes, quæque halitus specie digerũtur. Aluus ergo si deses sit, & suo supersedeat officio, soluatur Celsi consilio aucta inambulatione, liberaliore alimonia, & potu cibis permixto, & vomitu, nam quemadmodum solutam sistit, ita firmatam soluit. Quod si non profuerit, in vsum veniat benè lota aloe à Galeno, & Mesuæo tantopere cõmendata, quàm & Celsus præfert, si alimenta non profuerint soluentia. Oribasius vtitur à Cœna. Ficinus Aloe addit myrobalanum, mastichen, & rosam, & mirabile testatur esse medicamentum ad conseruandam diu in sano corpore mentem sanam. Michael Ang. Ro-

Auic. F. 3. c. 1. lib. 1.

Lib. de Flatibus.

Quatuor coctionum genera ponit Aetuarius in vẽtriculo, hepate, uenis, & sing. partib. Arist. Vallesius, multiq. Alij existima runt vrinam esse excremen tum prima coctionis. Galenus verò inficiatur, &

ta in facieda medicina mirificus cassiæ fist. drachmæ scrup. 1. addit aloes, seu hieræ simplicis tantumdem, & longa experientia didicit nil æquè prodesse. Piscium omnium iura adnotante Aldrouãdo, † præsertim marini Scorpionis, si ex anetho, apio, coriandro, & porro adiectis oleo, & sale coquantur, liberaliter aluum cient, idem præstat ius Gobij, & mẹnæ. Nefas autem est grauiore vti pharmaco, quod cum purgarit, vt ex Hipp. notauit Auic., annorum seriem contrahit, & soluit viuacitatem. At fusiorem aluum stringit sedile, labor, creta figularis ventri illita, cibus imminutus, semel die sumptus, exigua potio, post cibũ quies: Oua squatinæ arefacta quæuis alui profluuia certo cohibent experimẽto Venetorũ Piscatorum. Aegyptiis referente Herodoto, familiare fuit sanitatis studio frequenti clysmorum vsu sentinam exhaurire, vt semel, atque iterum proluerent: Propterea Ibidem rostrum in anum indentem retorta ceruice effingunt, quod est apud Aegyptios salubritatis Hieroglyphicum. At Hipp. vomitum, quem reiecit Asclepiades, bis singulis mensibus repetendum præfert, cui subscripsit Celsus hoc vno discrimine, quod ille æstate, hic hyeme vomendum esse iubeat. Attamen libro de salubri diæta sex hybernis mẽsibus vomendum esse decernit, quod animaduertens Galenus, † æstate vomitum ab Hipp. præscriptum fuisse docet ad totum corpus repurgandum, hyeme ad contentam in ventriculo pituitam euacuandam, qui sanè licet ventriculum lustret, & repurget, digestionem promoueat, & meliorem efficiat, corpus instauret, & à retrimentis liberet, sensusque acuat, cauendum tamen, ne quid nimis, nam immodicus ventriculum labefactat, & deiicit, oculisque summopere infensus est, iis præcipuè declinandus, qui graciles, & strigosi languidum obtinẽt stomachum. † Superuacuus cydoniorũ succo sistitur, dactylis, electro, fabis in aceto coctis, faseolis, adhæc infusione arborei moschi in vino, subinde epoto, fructibus † ribes, semine maluæ ex vino, succo punicorum. Vrinam, si per vesicæ negligentiam detineatur, cient, quæcumque in hortis nascũtur boni odoris, ait Celsus, apium, ruta, anethum, ozymum, mentha, hyssopum anysum, coriandrum, nasturtium, eruca, fœniculũ, pręterea asparagus, capparis, neperha, thymum, satureia, lampsana, Pastinaca, siser, radicula, cępa, piper, synapi, absynthium, nuclei pinei, ex venatione maximè Lepus. Cinis ex Lucii maxillis ex vino haustus, sepia in cibo sumpta mirè lotium proliciũt. † Quod si ob calculum, aut stranguriam detineatur, cancrum vnum in mortario teres, vinum affundes, noctem madescere sines, postridie exprimes ammiscẽs apij, raphani, petroseleni, aut lythospermi semina, superiorem, & puriorem liquoris portiunculam propinabis. Monent tamen quidam iure, ne calidioribus diureticis nisi ad imminentis morbi præcautionem vtamur, quia iecur, & sanguinem resoluunt. Satius sit vti frigidis, vt radice graminis, quatuor seminibus frigidis maioribus, cucumeris, citrulli, cucurbitæ, melonis, dicuntur autem hęc diuretica, non quòd sanguinem fundant,

hæc

esse secũda coctionis excrementum contendit.

Sic Hipp. lib. de Diæta.

Aluũ adstrictam comitãtur cap. grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tum ingratitudo, tũ fastidium.

Discutitur molestia si clysteris vsum sentiat aluus.

Manardas offert stypticis vitellum oui recentis abiecto albumine in cuius locũ adiectum sit saccharum.

Item cremor tartari pulu. & cũ vitello oui in iusculo diss. ad drac. ii. soluit aluũ.

† Aldrouandus.

† Gal. 5. de usu partiũ copiosè vomitus vtilitates recẽset.

† Dioscorides.

† Matthiolus.

Ab Arist. desumpsit, qui 1. Probl. sect. Probl. 4 1. vrinam ciere scripsit, alibi Aquea.

† Aldrouandus.

Riol. lib. de Diæta san.

hæc enim caloris proprium est, sed quia serosum, & insipidum sanguinem reddunt, qualem ob naturæ familiaritatem renes attrahunt. Illud tamen perpetuò obseruandum, ne, dum humorum subest copia, aut prauitas, viæque minùs expeditæ sunt, diuretica præbeamus. De sudore controuertitur, an sit naturæ excrementum, nam Diocles, esse secundùm naturam pernegabat, quia nemo verè sanus sudore perfunditur, nam perfectè sani non plùs appetunt, quàm sint conficiendo, integra coctio nihil, aut minimum relinquit excrementi. Sanos tamen sudare, quin exercitio non sine summo emolumento sudorem exprimi, quotidiana experientia testatum habemus. Cutis est cōmune receptaculum præsertim excrementorum tertiæ coctionis, quam de industria natura peruiam effecit, vt difflationi, & sudori liber esset aditus. Proinde sanis non inutiliter hydrotica præscribi possunt; ijs, qui sunt dura, siccaque cute, denso corporis habitu tepidum aquæ dulcis balneum imperatur, vt per cutem laxiorem sudor faciliùs effluat; humidioribus verò Laconicum. Hinc Celsus, prodest, ait, interdum vngi, interdum balneis vti; modò id ipsum negligere: Quorum certè balneorum nūc exoleuit vsus, quia corpora reddit mollia, & effœminata, liberat quidem ab internis causis malorū, quia transpirationem adiuuat, & fuliginis excretionem, sed externis iniurijs, vt aeris mutationibus corpus magis obijcit: Nihilominus sicci, graciles, melancholici balneo vti debent ea tamen cautione, ne impuro, aut plethorico corpore balneum ingrediantur, sed blandè priùs repurgato.

Quibus verò ob destillationem aliquā pectus, vniuersusque thorax grauatur, benè cū his agitur, si neque febre corripiantur, neque circa costarū aliquas, neque circa mammillas, aut pectus consistat dolor: Siquidem hæc cum morbis iam censentur ipsis, maioreque egent victus ratione, ac sermone prolixiore, quàm vt præsenti instituto conueniat. Modicè si degrauetur thorax humoris illuc delati pondere, ac tussis irritet, dulcium, tepidiorumque vsus conuenit, quæque humores fluxione decumbentes reiectu promptos parare consueuerint. Nisi enim hoc sibi pacto consulat ægrotus, iam & humor, qui defluxit, loco se obfirmarit, & dolorem concitarit, aliudque deterius quiddam conciliarit. Illud nunquam non prouidendum, vt ex alto decumbentes humores in nares deriuemus, sic enim thoracem illæsum seruabimus aliò, eo, quod infestabat, delato.

Balneum tepentis Aquæ melāncholicis potissimū conuenit, vtpotè quod humectat, & attemperat. Multos atra-bile infestatos profitetur Galenus se sanasse cibo euchymo, & Balneo topēte. In feb. putridis nostrates tale balneum antiquitus vsurpatum iure respuūt propter insuetudinem, et propter errata q̄ committūtur.

Illud omninò præstandum, vt consuetis excretionibus cessantibus, artis his adminiculo subueniamus. Quod idem faciendum in ijs, quibus ferri per nares, aut hæmorrhoidas sanguis consueuit. Sic enim coercito præter rationem sanguine, aut consuetos meatus adaperire expediet, aut venarum scarificatu redundantiam eius exinanire, nisi ob exercitationes quādoque multas cōsumpta superfluitate, aut ob cibi subtractionem imminuta, nō admodum

vrgeat huiusmodi necessitas. Sanè quemadmodum quæ immodicè, ac plus, quàm par est, euacuātur, corpus infirmum, frigidumque reddunt, naturalesque facultates retundunt: Ad eundem modum si quæ purgari oportuerat, supprimantur, mentem degrauāt, infarciuntque, ac conturbant, doloresque alios ex alijs, & morbos coaceruant, viresque omnes temporis tractu languidiores reddūt. At de his hactenus. Quod si mulieri menstrua subsistant, proliciet pollium montanum, si immodicè perfluant, cohibebit lysimachia purpurea; His nihil possis experiri præsentius siue sistere, siue ciere velis.

3. de Anima. VENVS SEMINIS excretioni (quod alterum est genus excrementi sola peccans copia) dicata est, sed ijs duntaxat exercenda, quibus per matrimonium licet prolis suscipiendæ studio, *In Probl.* quos tamen monet Auic. & docet ex quinquaginta sanguinis guttis vnam exprimi seminis, vt intelligant, quantum fiat iacturæ. Quocirca meritò quæsiuit Zimara cur congressum tam flaccidus sequatur languor, & hebetudo, cuius rei veritatem tandem tetigit acu, adijciens idem congredientibus vsu venire, quod famescentibus, nam quemadmodum hi magis subtracto pane, quàm farina falluntur, fraudanturque, ita illi emissione, & iactura seminis, quod solidarum partium genuinum est alimentum: Hac de causa passerculi Philosophi testimonio trieteridem non excedūt, hac muli diutiùs equis agunt, castrataque integris, & virilibus. Toti summum salacissimo generi præ foribus Libitina manet. Profectò opportunè, & modestè adhibita venus sensus, & mentem excitat, visum acuit, melancholiam, atrasque curas pellit, lætitiam parit, corpus mirum in modum lenit, leuatque, præsertim si fumida redundarint excrementa. Cæterum incontinentem tot detrimenta manent, tot impia fata, vt longè tutiùs animum non deliniri, & non assuescere huic veritæ, & inuerecundæ libidini, mihi persuaserim, quàm appetitui, iam ex iteratis actibus ferocienti, & rationis camos respuenti libertatem mācipare, nam difficile subinde est assueta relinquere, & placitis abstinuisse bonis, cum Heraclyti sententia consuetudo sit hominis Dæmon.

Semen, ait Grossius, substantialis est membrorum causa c. de Re pl.

Gal. 1. Aph. et In 2. Epid.

Lucretius.

Medio de fonte Leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis faucibus angit.

Priamus apud Homerum heroicam virtutem vocat continentiam, cui vt assuescant in primis iuuenes, hortatur Arist.: Mentis igitur, & moris bonitate animum imbuant, otium, & desidiam declinent, multos enim memorat Plato, quos assiduus labor reuocauit ab incontinentia. Quæ nil est aliud, quàm concupiscibilis malitia, per quàm prauas delectationes reclamante ratione deligimus, ratio enim aut nil, aut quod est cum honestate coniunctum suadet. Non est igitur mirum, si fateri verecundamur, vbi veneris œstro flagramus, nam ea colluuie infra propriam speciem deiecti belluis comparamur, per tactum enim, & gustum dun-

8. de Legibus.

Arist. 4. 5. Probl.

duntaxat incontinentes nos fieri contingit, quos nobiscum co m munes habent belluæ, quare iure præcepit Arist. vt Alex. coitu u fœditatem declinaret, quia abominabilis est Suum ludus. Terpsicles narrat vino, in quo suffocatus fuerit Mullus, virum ad venerea impotentem reddi, mulierem verò non concipere. Aldrouandus ex Alexandro Benedicto Vulturis corde adalligato in Lupi Corio Veneris tædium afferri contendit.

In lib. vend.

Vtilius sumes uenientes luminarutas

Ouidius.

hæc enim coitum minuunt, vel certè familiariter vteris lactucis, hoc enim significare volunt Poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas depositum à Venere fuisse scribunt. Quæ vtinam sint periculo vera. Quomodo libidinis æstus sint eludendi, pluribus edocui, lib. de Virginum morbis, vbi ieiunium, carnispriuium aquæ potum, preces, & ingem exercitationem præscripsimus, tametsi non defuere calumniatores, qui me impudentes perstrinxerunt, quòd in Hipp. sententiam comm. scribens maritum fœmellis remedio esse scripserim, vbi ab vtero laborant, nos enim ijs, quæ possunt nubere, præscripsimus tale auxilium in Hipp. sententiam intenti. Ferunt historiæ Zopyrum inspecto Socrate eum mulierosum vocasse, quem cum audisset Alcibiades, qui præsens tunc aderat, erupit in cachinnum quia sciebat eum continentissimum. Tum Socrates, profectò eò me natura traxisset, nisi philosophia retraxisset, quam calumniam cum Polemon quidam in Hipp. reiecisset, idem tulit responsum, viuit enim animus duobus modis, contemplatione, & virtute, contemplatur abstractione mentis, honestè viuit, dum appetitum à corporeis perturbationibus, si non liberat, & repurgat, saltem pacatiorem reddit, & tranquilliorem. Vtinam verò hac nostra tempestate non plures essent Polemones, qui mentis caligine bonorum nomini tenebras offundunt. Sed ad rem. Celso venus illa innoxia est, quam sensus liberior, somnus iocundior, mens rectior, & appetitus melior sequitur, è contra mala, quàm dolor capitis euidens excipit, corporis mollities, & flaccidior aliquis languor; Noxia verò ijs potissimum est Auic. sententia, quibus languet stomachus, quibus tremula, aut frigida membra fiunt, quibus difficilis respiratio, cordis palpitatio, aut luminum hebetudo, cauitasue, aut anorexia maius impendere periculum à coitu minentur. Frequentior concubitus, ait Aegineta, corpus rarius, frigidius, & imbecillius reddit, ratio, quia multi spiritus, in quibus vitæ melior portio, frustra eunt, proin etiam omnibus neruorum, & articulorum vitijs obijcimur: Cum verò frequentior non numero, sed natura dicatur concubitus, sanguineis, & pituitosis minùs noxius esto, si iusto tempore, & decenti ætate exerceatur.

Hinc eunuchion lactucã vocat.

Aestate, & Autumno penitùs interdixit Hipp. Quare temerè secundum locum Autumno tribuunt quidam ad exercendam venerem. Quid plura?

Celsus per æstatem magis abstinendum esse putat Vnochorus.

Vina sitim sedent, natis Venus alma creandis
Seruiat, has fines transilijsse nefas.

DE TVRBIDIS ANIMI MOTIBVS.

Caput Septimum.

SI animi pathemata in corpus redundant, quo fundamento innititur physionomia,& sæpenumero deterrimas ob caloris, & sanguinis reciprocum motum accersunt ægritudines, de his quoque postremo loco agamus, par est; Iustè enim Democritus dicebat, si corpori cum animo expostulare,& querimoniam agere liceret, multa affutura, quæ obijceret, præsertim cùm mala omnia à prauis animi affectionibus proficiscantur.

Quare scitè D.Thomas scripsit,nequaquã à cordis affectionibus animi affectus induci,sed potius à contrario, siquidem in ira ideo circa cor sanguis efferuescit, quia vindictam appetimus, quod est formale. Accedat Arist. auctoritas dicentis vniuersas perturbationes gaudio excipi, aut tristitia, quæ non extant citra frigiditatem, aut caliditatem; Quamobrem, si quid aliud maximopere expetenda metriopatheia, quando Stoicorum, ne dicam stolidorum ritu non modò non licet,sed nec decet apathea frui.

2. Ethicorum de An. Motion.

Finiuntur Appetitus, cordisque spirituũ tumultuariæ quædam motiones,ex iucundi,molestiue obiecti notione: Perturbationes, quoniam non sub veri,aut falsi ratione obiectum quærunt, in appetitum reiecimus,qui duplex est, naturalis sublunarium communis,& animalis,cuius tres sunt species,cupiditas,ira,voluntas, distinctę sedibus,& officio;cupiditas in iecore, ira in corde,voluntas in cerebro;Dices ad quem spectant affectus? Respondeo cum irascibilis, tum concupiscibilis soboles esse, huius quidem dum bonum singulari modo persequimur, illius,dum bonum arduum: Appetitus verò prænotionem, anticipationemque sequitur, quæ & mentis, & sensuum esse potest; malim ipse in phantasiæ apprehensionem deriuare, quum nobiscum & pueri, & belluæ obirascantur,alijsque animi affectionibus moueantur. Quamquam verò homo ratione regatur, suum tamen in nos non raro exercet imperium imaginatrix, & quum ægrotat cerebrum,& quum affectu obruimur,aut quum obdormiscimus, vt notauit Philosophus. Quare mirari subit Mercatum, qui maluit Stoicis, quam veritati fauere, affectus in opinionem referens, qui si scheticõs considerentur,eòdem spectare posse non diffitemur, at primò diffitemur.

3. de An. c. 13. in galce,

Vt vt tamen sit in cerebro formaliter fieri est in confesso, vbi cognoscens vis residet, & imperat, at cor spirituum, & sanguinis ministerio obtemperat, & obsequitur, actus enim inferiorum facultatum superiorum actibus subijciuntur, tantumque ira cor exardescit, (vt hoc exempli loco dicam) quanti quis iniuriam, aut contemptum æstimarit. Tria igitur præcipua membra afficiuntur, facto enim in Cerebro iniuriæ, aut contemptus iudicio concupiscibilis vlcisci concupiscit, demum in corde sanguis succenditur, & æstuat. Quare sapienter me hercle Ioannes Colle affectus in corde materia tenus, in cerebro formaliter fieri scripsit, at inepte cerebrum esse cordis ministrum adiectum fuit, est enim imperator Galeni opinione, atque in positis principijs persistendum est; nec me latet, quosdam esse nouissimos, qui vt plus saperent, desertis Platonis, & Galeni castris ad Aristotelem defecere, quodque opere quotidie confirmant, scriptis refellunt, sed nostri non est instituti errores detegere, eorum præsertim, qui multa suo iure commenti sunt. Putare quidem, sed non facere ignorantiæ, & imperitiæ est argumentum, inquit Hipp. Obiectum porrò cum multifariam sese habeat ad facultatem, affectuum sobolem multiplicat. Vel enim bonum est, hocque præsens nos lætitia perfundit, & amore, absens desiderium, spemque excitat; Vel malũ, quod præsens ægritudine percellit, & odio, absens, imminensque metu. Huc spectant verecundia, & ira. Accepta igitur boni præsentis specie maximè lętamur, qua sanè in affectione cor dilatatur, & sanguinem extra profundit, vt bono per omnes partes occurrat, & fruatur, propterea gaudio cor relaxari scripsit Hipp. sin dissitum sit, disiunctumque bonum, desiderium innascitur, motus quidam animi ad persequendum, qui ex mœrore, & lætitia componi videtur. Gaudij verò indiuiduus comes est amor, quoties enim causam spectamus, toties appetitus quidam emergit, quo ei benè peroptamus, est enim amor pondus quoddam, & affectio ad rem cognitam, vt bonam, & conuenientem, seu beneuolentia rei, qua gaudemus. Verùm mali relata similitudo ægritudinem inuehit, & ingenerat, quam λύπην vocat chrysippus, quòd totius hominis solutionem pariat, qua in motione contrahitur sanguis, & circa præcordia incuneatur, vt malum secundùm omnes partes cor euitet, huius origo, & fons odium parit, quod est appetitus quidã, quo malè cupimus rei, per quam mœrore afficimur. Identidem tristantur, qui contrariis minùs resistere possunt, quales caloris, & sanguinis inopes sunt, aut abundant quidem, verùm amariore, & fœculento. At si impendeat malum, tunc pauor omnem, vt inquit Ennius, expectorat prudentiam, pallor ora decolorat, nil enim est aliud metus, quam recursus sanguinis ad cor ob imminentis mali imaginationem, quo affectu plurimi extincti periere, plurimi vna nocte e coruis cycni facti sunt. Ira est feruor sanguinis circa cor ob vindictæ appetitum, in quam propensiores sunt tristes, quibus nil sedet, aut arridet, sed auersantur omnia, ægri, malè affecti, qui

xvi. In Dilut. super Auenz. c. de eydon.

Eodem accusationis genere vtitur Galenus in Archigonem.

Libello de elegantia.

Odium inquit Auic. lib. de Virt. Cordis, est perseuerantia forma nociui in phantasia.

ama-

amarulento sanguine diffluunt, melancholici, demum consilij inopes, qua causa Mulieres viris sunt iracundiores, iniquè enim, & obliquè res æstimant.

Soarius lib. de arte Rethor. c. xlvi.

VERECVNDIA denique, quam virtutum omnium custodem, & laudem maximè consectantem appellant quidam, est dedecoris timor ante ora viri, quem veneramur, & veremur, quo in affectu mouetur quidem primùm ad cor sanguis, tum ad faciem protruditur, ex quo rubescit, eò enim sanguinem natura amandat, vbi defectum fieri persentiscit, at honos in externis potissimùm elucescit. At qui arrogantes sunt, & sibi plurimùm tribuunt, cæteros contemnunt, & huius habent, quique scelerum suorum curam nullam gerunt, hi inuerecundi esse solent, quos propterea, inquit Fracastorius, cum exprobratione impudentes vocamus. Apud eos verò, (vt testatur Alexander) qui castè, honestèque viuunt, quod turpia omnia accusationem subeant, maior est infamiæ metus, magisque ipsam vitant, & idcirco accidit, hos pudere maximè, qui turpia odio vehementer habent. Verecundia enim simpliciter non videtur esse infamiæ metus, sed multò potiùs à turpibus alienatio, propter quam qui ita se habent, timent sui ipsorum infamiam. Quod si huiusmodi est pudor, non ampliùs simpliciter passio fuerit, sed habitus quidam, & dispositio, quam prædicta sequitur passio. Illorum igitur, qui ætate progrediuntur, eos quidem, qui turpia non euitant, neque omnino cognoscit aliquis pudere, per assuetudinem enim eorum, quæ ab ipsis aguntur, despiciunt sui infamiam. Qui verò ab huiusmodi liberi, purique sunt, tunc verecundantur magis, quanto & se ipsos persuadent turpiorē rem esse hanc ætatem natis in rebus turpibus infamiam, quàm iuuenibus. Hactenus Alexander, quem in eorum impudentiam citare volui, qui pudibundis insultant, & oppedunt, ex alienaque verecundia sibi laudem libare conantur impudenter.

D. Th. com. in lib. Eth.

Lib. de symp. & antipath.

Lib. natural. Quæst.

Palam igitur esse puto, quomodo affectus omnes mirabiliter cor, atque adeò corpus totum commoueant, in ipso enim corde aut caloris, aut frigoris, vt ait Philosophus facta alteratio, & si in exigua, & non sensili particula, plurimam sanè in toto corpore parit differentiam cum ruboribus, & palloribus, tum horroribus, & tremoribus, aliisque huiusmodi, vt timone paulum translato magna fit prorę transpositio. At cum affectus penè sint ineuitabiles, manet, vt sapiens ferocienti moderetur appetitui, ne exorbitet, & de gradu, & possessione mentem exturbet, sic enim fiet, vt non ampliùs pathemata, sed actus quidam potiùs animi dicantur. Iræ moderandum Cæsaris apophtegmate: *Cleon non est dignus Cæsaris ira.* Ecquis enim est per immortalem Deū, quem fugiat, interfecti Clytonis longè pœnituisse Alexandrum? Adrianum summo mœrore confectū post erutum seruo oculum? Facultas illa rationis expers semper in dānatas & sonticas impellit, adigitque cupidines, ni rationis radio illustrata videat meliora, & prosequatur. Cæteræ animi perturbationes Epitzeti sententia eliminandæ sunt. *Sustine, & ab-*

Lib. de Anmat.

Merc. lib. 2 de san.

& abstine. Ad hoc ea mente, quòd in sola virtute consistit fœlicitas, vt ait Philosophus.

In Ethic.

Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis submittat habenis,
Etenim licet indica longè
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat vltima Thule,
Tamen atras pellere curas
Non posse potentia non est:

Boetius.

Quamquam verò sacris litteris consignatum sit cor sapientis in tristitia,& vexatioue versari,gaudium verò,& risum in ore stultorum,attamen (si modo alterutrum licet) modestæ lætitiæ potius, quàm tristi seueritati assuescendum esse arbitror, nam actio omnis contrarium habens,si sæpius iteretur,virtutem efficit,cuius est, ad imprimendum effectum valentiorem,virtutis autem fortitudo, &infirmitas est quædam ad effectum producendum dispositio, id quod palam fit, nam si corpus identidem calefiat, disponitur, & paratur ad calefactionem, si frigefiat, ad refrigeratiouem, idem internis virtutibus accidit, habitus enim virtutum ex frequenti actione comparantur,huius autem ea est ratio, quia passio frequens rei illata tandem contracta consuetudine substantiæ conueniens euadit,quod autem vni contrariorum congruum,& consentaneum,alteri incongtuum,& dissentaneum esse oportet, quare identidem adhibitum,& adiectum aptitudinem ad contrarium suscipiendum summouet, id verò familiare, & intimum euadit.

Ficinus lib. de prod. vita In omni ætate, inquit, magnoperè conducit ad vitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamenta varia semper venari, longum verò, profusumq. risum minimè, spiritus enim nimis ad exteriora dilatat.

Hinc igitur palam fit, promptam, crebramque lætitiam, spiritum, animumque accommodare, ac disponere ad facilè lætandum, frequentem verò tristitiem ad desperationem, & criticam seueritatem,cuius quidem rei causa est,quòd gaudij, & voluptatis affectionem duo excipiunt,robur nimirum facultatis naturalis,& spirituum subtilitas,& tenuitas ex lætitia parta: Fortitudinem verò, & robur facultatis naturalis tria consequuntur,quorum quodlibet lætitiam parit, primum est spirituum egregia temperies, dein eorumdem copiosa genesis, postremùm custodia, & obseruatio, ne superuacua difflentur dissipatione, spirituum autem tenuitatem, & gracilitudinem duo excipiunt beneficia, scilicet apta dispositio,& agilitas ad motum,& explicationem,& alimenti tractim ad diuersas partes appulsus. Hæc autem est naturalis inclinatio, ait Auic. ad declinandum vacuum. Mœroris verò, & tristitiæ frequens implicatio duo parit incommoda, nempe naturalis virtutis imbecillitatem,& spirituũ crassitiem frigiditatis sobolem, quam caloris ob coactos,& inculcatos spiritus extinctio inducit. Palam igitur,& planum est,lætandi frequentiam spiritus ad gaudium accommodare, iteratum verò mœroris actum ad tristitiam, quod planè

Arist. lib. de Reg. Principũ, ait, risum senectutem inducere, & tollere reuerẽtiam effusũ risum vehemẽs mutatio sequitur

Plato in Dial. de Republ. Inter Socratis symbola hoc præcipuũ censetur, vt effusum risum, & tristitiam caueamus.

Consuetudo inquit Albertus Magnus.

Ubi succedere in corde facit similes passiones, ita vt tristitia tristitiā timor timorē sequuntur, vigor cordis audacias, & sic de alijs.

D.Thom. Consuetudo inqt, aliquid facit in his, quæ pertinent ad virtutes morales, & non ijs; quæ sunt secūdùm naturam; aut præter naturam.

Lib. de virt. cordis.

Lib. de An. mot.

Notatur Auic.

Vallesius.

planè confessus est Hipp. mœrore non modò melancholiam indicari, sed etiam induci? In obliquum porrò multa capit melancholicus, quia fixa, constansque tristium phantasia rem perinde obijcit, ac si reuera præsens,& actu sit, cuius sanè imago animæ oblata perpetuum ingenerat mœrorem: Fortis verò, validaque imaginatio spiritus ariditatem sequitur, at fixam phantasiam intellectus captio,& falsitas,qui enim aliter fiat? Imaginatio,inquit Arist.& cogitatio rerum habet potestatem,cogitata enim species calidi,aut frigidi, suauis aut formidabilis quodammodo id existit, qualis vnaquæque res est, & ideo sola cogitatione perhorrescimus. Fallūtur tamen,qui tantùm ei tribuūt,vt aliena etiamnū corpora imaginationis imperio subijci crediderunt. Animis, inquiūt, hominū vis,inest rēs mutādi,quæ obediunt etiam cōfestim, quum animi amoris,aut odij in res illas excessū,& vehemētia occupātur, quam sententiam ea potissimum ratione iniuere,quòd superis Intelligentiis proxima sit anima , quare vt ille intelligendo mouent orbes,& multiplices virtutes in elementa infundunt, ita nostram animam,cum vehementi rapitur phantasia extra materiam,haud est impossibile illarum more in extrariam agere molem . Hinc etiam diuina somnia fieri deierant, anima scilicet inter dormiendum, deposita rerum humanarum cura; Intelligentiarum instar intelligente, & diuinante; quæ ex sensibus non acceperat. Hæc vniuersa haud peræquè omnibus vsu venire contendunt , verùm Heroibus maximè,quibus Intelligentia ea vi prędita contigit,aut quæ fortassis materiæ conditionibus minùs est obruta, quamobrem vehementiùs imaginatur. Hinc nonnulli Vates, nonnulli sola tactione salutiferi euadunt, aliqui alia , quæ vulgò circumferuntur ignorata causa,patrant. Falluntur, inquam,non enim aliter nobis inest anima , ac sua forma brutis: Hoc interest tantùm, quod hæc ex materiæ gremio educta formæ duntaxat officio fungitur,at mens nostra non modò forma est peculiari modo, sed habet præterea substantiam, quam exuta corpore retinet, verumtamen, illa sola,& corpore constamus,illa inquam, diuersis facultatibus vsa. Ergo si anima perinde nobis inest,ac sua belluis,credibile est,cum manet in corpore,in materia duntaxat operari, nequaquam vaticinari, nequaquam disiunctum,dissitumque corpus afficere,& de statu mouere, immotis firmisque mediis, neque aliud quicquam , quod substantiis ex elementis concretis denegetur, condere. Quare quędam peculiari Dei gratia fiunt, nonnulla Dæmonis auxilio,& indigitamentis, nulla naturæ viribus accidunt.

Secus sensere Petrus Aponēsis, et Pomponatius.

Causa dispositionum, & accidentium contingētium in melancho-

Habet quidem in nos magnum imperium imaginatio, vt nonnunquam perciris spiritibus mirabiles gerat effectus, doloris sensum inferat,& quæ neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò nobis,aliquandò obiiciat, vt melancholicorum exemplo patet,quibus certè admiranda efficiendi vis inesset, vtpote quos vehementior exagitet phantasia. Accedat ea ratio,hominem,si distans, dissitumque obiectum afficere, percellereque posset citra

attactum (sic enim fiat oportet) infinitæ virtutis fore, cui quippe nil actionem interpellet, & impediat, atqui hoc ἄτοπον est, qua de re doctissimè Baptista Codronchus egit. Equidem plurimos noui externatos, & ceritos, qui iniecta vincula, manicas, pedicasque ferreas dissoluentes sese expediebant, & in libertatem asserebant. In primis Anicula, quam vno spiritu difflauisses, in mentem venit, quæ per compita concitatiore cursu furens, & oberrans nec vinci, nec vinciri potuit, quin potius arrepta Palla vehementiori cócedens impetui frustulatim diffluebatur, rescindebaturque. Causam in malum Dæmonem referebat vulgus, quam eamdem ipse atræ bili acceptam ferebam, cuius ebullitione commota phantasia vehementiùs visis inolescebat, est enim, ait Fracastorius, specierum vis incredibilis in mouendo animum, animæ verò in mouendo corpus per ipsas species, vt dicere audeam posse hominem super Aquis incedere, si ingenti quadam phantasia, & specie agitetur, cuius rei tenue quoddā signum præbet voluntas, quæ hominem à terra saltu tollit, & librat per certum tempus nullo alio tantum pondus sufferente, quàm specie, longè autem maior est vis specierum, quæ à natura, quàm quæ à voluntate. De Fascinatione eadem ferenda sententia, nam visu fieri, aut imaginatione, penitus ridiculum est existimare. Verùm alterutra ratione, aut à Fascinante infectū quendam halitum expirari, adeò perniciosum, & lethiferum, vt prorinus rei attactæ temperiem, & naturam euertat, non aliter, ac venenum, quo modo fortassis conqueritur Pastor apud Platonicum Poetam.

Lia secundùm veritatem est incomprehensibilis. Serapio. Vide Philippū Fauentinum Theologum c. 8. contra Atheistas.

2. de Intell.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat Agnos

Cuius naturæ, & Puella fortè erat, quæ Alexandrū visu recreparat interficiendum, quē modum his reiecit Riolanus. Poteste vapor aut spiritus iste malignus obiectis oculis esse funestus proprio subiecto innoxius? Putas ne Puellam veneno nutritam potuisse præstare, quod pollicebatur, cum venena consuetudine fiant alimenta, tandemque coctione triplici alterata desinant esse venena? Gallinæ nutriuntur rubetis, & scorpionibus, capræ cicuta, neque propterea visu quemquam offendunt. Estne verisimile ab assumpto veneno vaporem attolli ad oculum, quo ipse non lædatur, cum à causis tam internis, quàm externis, tam facilè offendatur? Aut cur halitu potiùs non lædunt, quàm visu? Sanè si visus fiat recipiendo, non emittendo, sitque chrystallinus humor veluti speculum animatū, frustra ars aliqua fascinandi constituitur. † Qua in re etsi non diffitemur nullā esse fascinandi artem, quæ sit arbitraria, non possumus tamen, quin concedamus, ex oculis aliquando tetros, & fonticos vapores efferri, qui obiectis oculis non sint innoxij, quod mulierum exemplo patet, quibus mēstrua fluunt purgaméta, quæ oppositum maculant, fœdantque speculū. Neque absurdū est, vapores illos reliquis esse infensos, proprio subiecto innoxios, siquidē vt vipera nō sibi, sed reliquis noxia, & exitialis est, ita malignus vapor non proprio, sed alieno subiecto infensus esse poterit,

† Splēdida, inquit Themistius, vim habent mouendi de genere autem splendido rū oculi sunt: Hoc igitur tēpore, quo menses patimur

terit,nil enim extat absolutè malum. Quare confectum sit ægritudinem per tetros halitus inferri posse. † Aut demum naturæ legibus efficitur, cum scilicet vsque adeò consumatæ, absolutæque salubritatis est corpus, vt in melius proficere non valens, neque in eodem statu consistere cogatur in deterius relabi. Scitè proin Celsus notauit. Qui speciosior factus est, suspecta sua bona habere debet: Quicunque enim procul à naturæ suæ conditione desciscunt siue in melius, siue in deterius facilè morbis implicantur: † Hinc Pueri obesuli,& molliusculi athletico habitu præditi si fortè alicuius Aniculę palpo,aut blandimentis attrectentur, in malas valetudines decidui (leuis enim pa ratis satis est occasio) creduntur fascino affecti, propter quod tam multa machinati sunt vetustiores. Sed hactenus. Quid verò profuerit rebus immodum, ni diuina suffragetur gratia? Dijs igitur supplicemus, operemurque eorum præcepta religiosa mente colentes & Parētibus auscultemus, & obsequamur, talibus enim Deus vitam produxit. Suppudet verò recensere, quod probatæ, spectatæque doctrinæ viri scriptis mandarūt ad vitam producendam,nam cum vnica eius sit ratio, quippè vt caloris, & humidi primigenij substantia foueatur diutiùs,& conseruetur, quæ veluti animæ vinculum est,hoc autem bellè rerum non naturalium,& adiaphorarum, quas retulimus, mediocri vsu, pro cuiusque natura consequamur, cur annulis, aut characteribus fidamus, quibus certa quadam ratione confectis vsa fertur antiquitas? Cur Glauci herba, qua degustata Antedonius nescio qua immortalitate donatus fuit? Cur ambrosia,aut potabili vtamur auro? * Vnum tacitus præterire nequeo, iugis in remotioribus,& salebrosis tesquis pauperis Aurenti repertum opilionem, qui annonæ penuria, & egestate

Viperea altus erat condita carne vicissim.

Et cum annum sexagesimum ageret pubertatem præseferebat nullis vexatus languoribus. Quod si quis difficilè credat,norit,viperinas carnes ad reformandam temperiem, & superuacua excludenda maximum habere momentum. argumento sint Cerui, & annosi corui,qui serpentum succtu,& sorbitione fruuntur, suam reparant senectutem; in quam sententiam quidam optimè notæ medicus accommodatè,& appositè scripsit. † Præstat,ait,vipera, non modò medicamenti, sed etiam alimenti vicem, & sanè optimi, longissimèque vitam producentis,& hercules Aegyptios viperis frui testatur † Galenus. Verùm † Auic. in hanc rem ita scriptū reliquit. Et caro quidem eius.i.viperæ, cum in vsu habetur, ætatem protogat,virtutem corroborat,sensus,& iuuentam conseruat. Superuacua tamen ad superficiem protrudere docet, pediculosque progignere. Plinius non modò viperis vitam extendi exemplo Cirnorum,& Indorum, qui centum, & quadraginta annos excedunt, verùm etiam solo mulsi vsu,contendit. Hinc fortassis rogatus Pollio à D. Augusto,qui tandiu ætatem produxisset, respondisse fertur,foris oleo,intus melle. Galenus scribit Antiochū Medicum,

(nam & viri sua menstrua patiuntur)eodem modo lumina quoque, ferum corpus efficimur,omnia enim membra aspergine menstruorum rigātur præcipueque oculi, quia maximè foraminosi, venulentique sunt,&c.

Hipp. 1. Aph. 2.

† Halitus Athletarū, periculosi, &c.

† Collegiū Conimbric. vniuersim, inqt, eos, qui venustiores sunt, hoc virus corripit. (Admittit autem fascinum) vel quia his magis effascinantes inuident, vel quia eos laudant, qui ob id lætitia perfusi eor spiritus, totam faciem,ac præcipuè oculos dilatant, fascinijque veneno viam aperiunt, &c.

** Docet Ficinus li. de prod. vita, qa modo aurū potabile coqueri possit.*

† Claud. de ingressu ad infirmos.

dicum, & Thelephum Grammaticum, quod plurimo Attico vsi fuissent melle corpore, & animo firmo ad summum vixisse diem, qua causa etiam Lycus, vt ait Athenæus, Macrobios vocauit Corsicos plurimo melle sese replentes, quod cum scirent Pythagoræi solo pane, & melle mensam construi iubebant. Facit sanè mel non modò ad sanitatem, verùm etiam ad animi mores componendos, & prudentiam, qua ratione sacris paginis consignatum est, butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum. Quod per hieroglyphicum Apum in fœcundo oleæ ramo confidentium significari compertum est. Ioannes Baptista Porta carnes Anserinas ad vitæ diuturnitatem facere tradidit, quod eas Celsus inter cibos plurimi alimenti recenseat, ipsæque volucres longæuæ sint, eandem vitæ protrahendæ facultatem non in carne tantùm, sed & in adipe agnouit Ficinus, qui mandat etiam, vt senes, quos hectica senilis exedit, Puellam formosam, hilarem, temperatam famelici eligant, eius lac exsugant crescente Luna, mox dulcis Marathri modicum assumant pulu. sacch. confecti. Saccharum lac in ventre cogi non sinet, nec putrescere, Marathrum cum sit subtile, & lacti familiare peruehet ad mēbra, & diffundet. Præscribit etiam sanguinem ex tunsa Adolescentis vena hauriendum, quod sanè præsidium non modò inhumanum est, verùm etiam abominabile, & exitiale. Ecquis enim est, qui nesciat, cruorem in ventriculo corruptum iri, prauaque accersiturum symptomata? quidquid enim proprio seruatur loco extra perditur, & corrūpitur.

† 3. de Alim. fac. c. iij.

Lib. 2. c. de serp.

Lib. de prod. vita.

Sennertus lib. 1. particula 1. c. xiv. scripsit, sanguinem humanum esse tum dementiam inferre.

Magnò erit vsui Electarium, quod Manardus describit, quod omnia corporis membra roborat, & senectutem retardat. Est autem huiusmodi.

Lib. 2. c. Epist. 1.

Recip. Nucis Myristicæ, Garyophill. ana vnc. ij. Cinnamomi odoratissimi, florum Saluiæ, seu Maiorana ana M. i. Cychorij, Absynthij, Chamæpithyos ana M. i. Santalorum omnium ana vnc. semissem Mellissophylli, Ozymi ana m. i. Croci vnc. i. calami aromat. vnc. vnam, & semis, Stœchados vnc. treis, Rheipontici vulgaris vnc. i. Rhei-pontici veri vnc. semis. Centaurij minoris m. ij. Omnia contusa maneant integrum diem minimùm in vino odoro tanto, vt cætera benè operiantur, simulque cum ipso vino in vase magno vitreo Chymicorum more facto, & incrustato igni claro, non vehementi admoto sublimentur, per rostrum vasis effluet succus, qui diligenter colligatur, & in benè obturato vase aureo, vel vitreo obseruetur, ex eius enim vnica drachma vel per se ipsam, vel cum cyatho h. e. vnc. ij. vini Hyeme, Aestate Aq. Ros. pota mirandum in modum totius corporis vires reparabūtur. Quòd si quæ superfuerant aridæ partes benè contritæ, vinoque resperfæ fortiori igni admoueantur, stillabit liquor, qui forinsecùs illitus multum roboris artubus indet. Placet Actuarij medicati vini præscriptum subijcere, quod salubre vocat, si quis frigidi temperamenti eo vtatur, aitque integram valetudinem seruare. Sic autem habet.

Re-

Lib. 5. de meth. med. c. vij. Recip. Zinzibetis, Fœniculi, Anethi, piperis singulorum sicriliquum h.e. drachmas duas, aliquibus iridis drachmas centum. Ea tusa, & ex vino vetusto, & odoro subacta in linteo illigato, & in vini suauissimi congium inijcito, multosque dies macerari sinito, quò enim diutiùs maduerint, eò melius erit. Propinato singulis diebus heminam. Conferet tale vinum hyeme, & pituitosis, & qui pectoris vitijs frigidis tenentur.

Hist. Lix. Huc spectat etiam Epiphanij Ferdinandi electarium, quod ipse plusculum philautos Chartheos vocat. Sic autem habet.

Recip. Myrrhæ troglodyticæ vnc.j. Garyophyll. vnc. semis, Rhei-pontici vnc.j. & semis, Nardi indicæ drachmas sex, Rad. Pæoniæ vnc.j. Aristolochiæ vtriusque ana drachmam vnam, & semis, Spicæ nardi drachmas sex, sandal. omnium, thuris, Mastiches ana drachmam vnam, Aromatici Rosati vnc.sem. Diadagrydij drachmas treis, trochiscorum de berberis drachmas duas, Misce, & cum saccharo in succo rosarum soluto fiat electarium. Dosis drachma vna ex Aq.Ros. aut D.coriandrorum.

Hoc Electarium continet puluerum vncias septem, quibus octupla saltem sacchari portio adijci debet, vt ritè concinnetur elect. Quare totius cōpositi pharmaci triginta duæ drachmæ super quadringentas resultabunt, atque adeò totidem doses, in quas Diagrydium ad dimidij grani pondo duntaxat se se ingerit, quod est infra minimam dosim. Quamobrem nescio cur benedictum hoc diagrydium huc accedat ad turbandam totius pharmaci formam, quod est allioticum. Fortassis ad ciendum lotium adijcitur, nam

In Probl. Diagrydium, ait Arist. infra dosim propinatum vrinas ciet. Quidquid sit, poterit tutò expungi.

Mihi omnium instat sit Theriace serena, quæ nostræ formam simillimam habet, propterea facultates mirabiliter confirmantur, si ritè adhibeatur.

Hic præterire nefas est Serapium nostrum, quod chronicis feb. tollendi obstructionibus, flatibus discutiendis, doloribus consopiendis, pectoris vitijs mitigandis apprimè vtile est.

Præscriptio Syr. de Camæmello.

Recip. Anthemidis m.iij. summitatum Anethi p.j. Cassuthæ, Adianthi vtriusque, Agrimonij odorati ana m.j. Rad. pentaphylli, bistortæ, philicis, Angelicæ, glycyrrhizæ rasæ ana vnc. semis. sem. Marathri drach.duas. Omnia ritè parata coquantur ex arte in aqua Camæmelli ad dimidias. Colati iusculi accipe lib.iij. Sacchari optimi lib.ij. mellis optimi despumati vnc.iiij. coquantur simul ad perfectam syrupi consistentiam, vt Artis præcepta mandant.

Sed iam tempus instat, vt manum de tabula tollamus hoc vnum adijcientes, ea, quæ generatim, & catholicè tradidimus præcepta ad incolumitatis, & vitæ custodiam temerè à singulis vsurpanda non esse, sed certa lege pro cuiusque idiosyncrasia.

F I N I S.